अभियान साप्ताहिक

ABHIYAN WEEKLY

Devendrachudal@gmail.com

वर्ष : ४१ / अंक : ४३ / २०८१ असार ७ गते शुक्रबार / नेपाल सम्वत ११४४ / June. 21, 2024 / मूल्य रु. १०/-

हामीलाई www.abhiyanweekly.com.np मा पनि पढ्न सकिन्छ ।

नैतिकता हराएका राजनीतिज्ञहरू

काठमाडौ । अमेरिकाका १६ औं राष्ट्रपति अब्राहन लिंकनले भनेको थिए हजारौ मानिस बिग्रेपनि त्यति समस्या हुँदैन तर शासक वर्ग एक जना नेता मासु र भातमा बिग्रिए देश हरँदैन भनेर । अहिले हामीकहाँ यो भनाई ठ्याक्कै मिलेको छ । नेताहरूले सिद्धान्त विनाको राजनीती गरिरहेका छन् । उनीहरूले जस्तो सुकै हथकण्डा अपनाएर सत्तामा पुग्नलाई आफ्नो राजनीतिक सफलता मानिरहेका छन् ।

नैतिकवान् व्यक्ति सुन सर हुन्छ हिरा सरह हुन्छ । सुन कहिल्यै बुढो हुँदैन सुनलाई आकार परिवर्तन गर्न सकिन्छ त्यसरी नै हिराको आकार पनि परिवर्तन गरेर प्रयोग गर्न सकिन्छ । स्वाभिमान राजनीतिज्ञको लागि सगरमाथा जस्तै उच्च हुनुपर्नेमा हामीकहाँ भने राजनीतिज्ञहरू खहरे खोला जस्ता भएका छन् । खहरे एकै छिन् आउँछ जान्छ । असल र नैतिकतवान् राजनीति

>>> बाँकी ८ पेजमा

संविधान संशोधन गरेर सांसद, मन्त्री बन्न नपाउने व्यवस्था गरौं

बजेटको चौतर्फी विरोध सत्तापक्षकै विरोध बजेट कसको हो ?

काठमाडौ । सत्ता गठबन्धनको नेतृत्व गर्दै पटक पटक गठबन्धन तोड्दै प्रधानमन्त्री बन्न सफल भएका माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल सरकारले संसदमा पेश गरेको बजेटका कारण फेरी विवादको घेरामा तानिएका छन् । प्रधानमन्त्री दाहालले मन्त्रिपरिषद्को बैठकबाटै निर्णय गराएर तीन करोड रूपैँया भन्दा कम लागतका योजना तथा कार्यक्रम संघबाट कार्यान्वयन नगर्ने भनेका थिए । तर पाँच महिनामा आफ्नो निर्णयलाई उल्टाउँदै सरकारले आफ्नो निर्णय विपरित भवन, सडक, नाला, सिचांई, पार्क, स्मृति गेट लगायत निर्माण स्तरोन्नति, परामर्श सेवामा १/१ लाखका दरले बजेट छुट्याए पछि पालिकाले गर्ने काममा समेत हस्तक्षेप गरेको छ । संघीय सरकारले ठुला ठुला आयोजना योजनामा बजेट राख्नुपर्नेमा प्रदेश सरकारलले र पालिका स्तरबाटै हुने कार्यक्रमका लागि बजेट छुट्याउनु भनेको सरकार नै संघीयता चाँहिदैन भन्ने पक्षमा रहेको प्रष्ट भएको छ ।

सत्तामा रहेका दलहरू नै बजेटको विरोधमा उत्रिएका छन् भने संसदको प्रमुख विपक्षी दल त विरोधमा उत्रिने भइहाल्यो । सत्तामा रहेको प्रमुख घटक नेकपा एमालेले संसदबाटै बजेटको विरोध गर्दै आएको छ भने अर्को सत्ता साझेदार दल रास्वपाले समेत बजेटको विरोध गरेको छ । त्यसैगरी एकीकृत समाजवादीले समेत बजेटको विरोध गरेको छ । प्रधानमन्त्री दाहाललाई विश्वासको मत दिएको जनमत पार्टीले समेत बजेटको विरोध गर्दै बजेट मन्त्रीमुखी भएको आरोप लगाउँदै बजेट पुर्नलेखन गर्नुपर्ने बताएको छ ।

यसरी सत्ता र प्रमुख विपक्षी दलबाट बजेटको विरोध भएको हुनाले यो बजेट कसको हो भन्ने प्रश्न समेत उठेको छ । संसदमा बजेट प्रस्तुत भएको भोलीपल्ट नै प्रधानमन्त्री दाहालले आफ्नो पार्टी कार्यालयमा पुगेर राम्रो बजेट ल्याउन सफल भएको भन्दै अर्थमन्त्री बर्षमान पुनलाई धन्यवाद दिएका थिए । तर बजेट माथि संसदमा छलफल हुँदा सत्ता पक्षबाटै त्यसको विरोध भएको हुनाले अब प्रधानमन्त्री दाहाल के भन्छन त ? भन्ने प्रश्न समेत संसदभित्रै उठेको छ । सिंगो

>>> बाँकी ८ पेजमा

सरकारबाटै कानुनको उल्लंघन

काठमाडौ । अत्यावश्यक सेवामा बन्द हड्ताल गर्न नपाउने कानुन हुँदाहुँदै पनि पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य घटेकै दिन ट्याँकर चालक संघका नाममा हड्ताल सुरू गरेर पेट्रोलियम पदार्थ बोक्ने ट्याँकर चालकहरूले अत्यावश्यक पदार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थालाई नै चुनौती दिएका थिए । पुष्पकमल दाहालले नेतृत्वको सरकारले उनीहरूसँग ७ बुँदे सहमति गरेर उक्त कानुनी व्यवस्थालाई नै चुनौती दिएको छ ।

पेट्रोलियम पदार्थको विक्रि वितरण व्यवस्थापन र ढुवानी दुई वर्ष अघि सम्म गरेको कार्टेलिङ्लाई झल्को दिने गरी पेट्रोल पम्प बन्द गराइएको हुनाले अनावश्यक रूपमा उपभोक्ताहरूले दुई दिनसम्म दुःख कष्ट पाएका थिए । अत्यावश्यक बस्तुमा कुनै प्रकारको बन्द हड्ताल वा विरोध गरी ढुवानी र वितरण प्रणाली अवरोध गर्न नपाइने

>>> बाँकी ८ पेजमा

राजनीतिक दबाबकै कारण भ्रष्टाचारीहरू पक्राउ नपर्ने

काठमाडौ । नेपाली कांग्रेसले जतिसुकै ठुला कुरा गरेर भ्रष्टाचारको विरोध गरेपनि पछिल्लो समयमा ऊ भ्रष्टाचारीहरूलाई नै बचाउन लागि परेको रहस्य खुलेको छ । नेपाल बाल मन्दिरको जग्गा काण्डमा नेपाली कांग्रेसका नेता तथा सांसद प्रकाशमान सिंहकी दिदी रिता सिंह बैद्य मुछिएपछि उनीसहित केही व्यक्तिहरूलाई पक्राउ गर्न प्रहरीले जिल्ला अदालत काठमाडौबाट अनुमति लिएको भएपनि पछिल्लो समयमा प्रहरी नै अलमलमा परेको छ । केही दिन पहिला बालमन्दिरका पूर्व उपाध्यक्ष तुल्सी नारायण श्रेष्ठलाई पक्राउ गरेको भएपनि उनलाई समेत सामान्य सोधपुछ गरेर हाजिरी जमानीमा रिहा गरेको छ । प्रहरीले पक्राउ पुर्जी लिँदा निधन भएका व्यक्तिहरूलाई समेत समावेश गरेको थियो ।

रिता सिंह बैद्य बालमन्दिरको अध्यक्ष पदमा करिब २७ वर्षसम्म रहेकी थिइन् । उनैले बालमन्दिरको जग्गा

>>> बाँकी ८ पेजमा

चुरे क्षेत्रको संरक्षणमा सरकार संवेदनहीन

काठमाडौ । चुरेमा आइपरेका समस्याको बारेमा सरकारलाई ध्यानाकर्षण गराउन मधेशका विभिन्न जिल्लाबाट २३ जनाको टोली वैशाख १६ गते सप्तरीको भारदहवाट पैदलयात्रा गर्दै हिडेर २५ दिनमा जेष्ठ १० गते काठमाडौ आइपुगेका थिए । अहिले पनि उनीहरू माइतीघर मण्डलामा धर्नामा बसेका छन् । अहिलेसम्म उनीहरूलाई सरकारले सोधपुछसम्म गरेको छैन । तर चुरे दिवसको अवसरमा सिराहको मिर्चैया पुगेर प्रधानमन्त्री दाहाल विभिन्न कार्यक्रममा सहभागि भए । राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति र नेपाली सेनाको वन तथा पर्यावरण सुरक्षा निर्देशनालयले चुरे संरक्षण दिवसमा आइतबार सिरहाको मिर्चैयास्थित लक्ष्मी सामुदायिक वनमा आयोजित बृक्षारोपण कार्यक्रममा प्रधानमन्त्री दाहाल सहभागि भए । प्रधानमन्त्री दाहालले सो समारोहलाई सम्बोधन गर्दै भने विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन इन्जिनियरिङ् डिजाइन र वातावरणीय प्रभाव अध्ययान विना गरिने भौतिक पूर्वाधार विकासले चुरे संरक्षणमा चुनौती बढ्दै गएको उनले बताएका थिए । वातावरणीय अध्ययन गरेर मात्र ढुँगा, गिट्टि, बालुवा उत्खनन् गर्नुपर्नेमा उनले जोड दिएका थिए ।

चुरेमा आइपरेका आपत्का बारेमा सरकारलाई ध्यान दिन मधेशका विभिन्न जिल्लाबाट ३५ जनाको टोली हिंडेर २५ दिनमा

>>> बाँकी ८ पेजमा

'दोषी ठहर भए कानुनी कारबाही हुन्छ'

काठमाडौं । प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'ले टिकापुर घटनामा दोषी ठहर भएकालाई कानुनअनुसार कारबाही हुने बताएका छन् । प्रतिनिधिसभाको हिजोको बैठकमा सांसदहरूले सोधेका प्रश्नहरूको जवाफ दिँदै प्रधानमन्त्रीले टिकापुरमा जनधनको अपुरणीय क्षति भएको बताए ।

'टिकापुर घटना एउटा दुखद घटना हो, जसमा जनधनको अपुरणीय क्षति हुन पुग्यो,' प्रधानमन्त्री प्रचण्डले भने, 'घटनाका विषयमा दोषी ठहर भएका व्यक्तिहरूको हकमा कानुन बमोजिम नै हुनेछ ।' कैद माफी मिनाहाको विषय पनि कानुन बमोजिम नै हुने उनले बताए ।

थारूलगायत आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका समुदायको पहिचान स्थापित गर्ने र आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण मार्फत समुदायको अधिकार सुनिश्चित गर्ने विषयमा सरकार गम्भीर रहेको बताउँदै प्रधानमन्त्री प्रचण्डले सोही आधारमा आवधिक योजना, वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेटमार्फत सरकारले विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको जानकारी दिए ।

'सरकारले आवधिक बजेट तर्जमा गर्दा प्रचलित ऐन, कानुन, बजेट तर्जमा दिग्दर्शन एवं प्रणाली अनुरूप छलफल तथा स्वीकृति गर्ने प्रकृयामा सबै जनप्रतिनिधिको अहम भूमिका रहनेमा दुईमत छैन,' प्रधानमन्त्रीले

>>> बाँकी ८ पेजमा

संविधान संशोधन गरेर निर्वाचन प्रणाली सुधार गरौं

काठमाडौ । २०७२ सालमा संविधानसभाले निर्माण गरेको संविधान कार्यान्वयनमा जाँदा विभिन्न प्रकारका कठिनाईहरू देखिएका छन् । नेपालको संविधान २०७२ को भाग ८ मा संघीय व्यवस्थापिका सम्बन्धी व्यवस्था छ । जहाँ प्रतिनिधिसभा र राष्ट्रियसभा नामका दुई सदन सहितको एक संघीय व्यवस्थापिका हुने र त्यसैलाई संघीय संसद भनिने उल्लेख गरिएको छ ।

यहि भागको धारा ८ को उपधारा १ को (क) र (ख) मा प्रतिनिधिसभा गठन सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ । (क) मा नेपाललाई जनसंख्या र भौगोलिक अनुकूलता तथा विशिष्टिताका आधारमा १ सय ६५ निर्वाचन क्षेत्र कायम गरि प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रबाट १

जना रहने गरी पहिलो हुने निर्वाचित निर्वाचन प्रणाली बमोजिम निर्वाचित हुने १ सय ६५ सदस्य र (ख) मा सम्पूर्ण देशलाई एक निर्वाचन क्षेत्रमानी राजनैतिक दललाई मत दिने समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली बमोजिम निर्वाचित हुने १ सय १० गरी जम्मा २ सय ७५ सदस्यीय प्रतिनिधिसभा मिश्रित निर्वाचन प्रणालीबाट प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था गरिएको छ ।

'क' मा व्यवस्था गरिए अनुसार कसरी चुनिन्छन् भन्ने स्पष्ट रूपमा संविधानमै व्यवस्था गरिएको छ । जो पहिला हुन्छ उही चुनिन्छ अर्थात सबै भन्दा बढी मत ल्याउने निर्वाचित हुन्छ तर (ख) मा भने कसरी

>>> बाँकी ८ पेजमा

हदभन्दा बढीको जग्गा विक्रि गर्न पाइने विधेयक संसदमा पेश

काठमाडौ । सरकारले गिरिबन्धु टी स्टेट वा अन्य कुनै कम्पनीले भोग चलन गरेको हदबन्दी भन्दा बढीको जग्गा बिक्रि नै गर्न दिने प्राबधान सहितको विधेयक संसदमा दर्ता गरेको छ । तत्कालिन केपी ओली नेतृत्वको सरकारले मन्त्रिपरिषद्को निर्णयबाट गिरीबन्धु टी स्टेटको जग्गा सट्टापट्टागर्न पाउने गरी निर्णय गरेकोमा सो निर्णयलाई सर्बोच्च अदालतले बदर गर्दै कडा प्रावधान सहितको सर्त अघि सारेर ओली सरकारको मन्त्रिपरिषद्को निर्णयलाई बदर गरिदिएको थियो ।

पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकारले लगानी सम्मेलनको पूर्व सन्ध्यामा सरकारले लगानी सहजीकरण सम्बन्धी केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न अध्यादेश ल्याएको

>>> बाँकी ८ पेजमा

विध्वंसहरू अतिरिक्त न्यायिक सजायको रूपमा

नोतिश पटेल

गत हप्ता उत्तराखण्डमा भएको विध्वंश, जस पछि हिंसामा पाँच जनाको मृत्यु भयो, हामीले भारतीय जनता पार्टी शासित राज्यहरूमा देख्ने ढाँचा पछ्याउँछ । ढाँचा पक्कै पनि सरकारले नागरिकहरू, विशेष गरी मुस्लिमहरूको पछि लाग्ने हो । साम्प्रदायिक हिंसा वा भेदभाव विरूद्धको विरोधका घटनाहरू पछि, नगरपालिका अधिकारीहरू र प्रहरीहरूद्वारा भत्काइएका अतिरिक्त न्यायिक सजायको रूपमा गरिन्छ ।

ढाँचालाई नागरिक र वकिलहरूको पहल द्वारा 'क्रोधको मार्गः धार्मिक जुलुसलाई हतियार बनाउने' जस्ता रिपोर्टहरूमा दस्तावेज गरिएको छ । आफ्नो प्रस्तावनामा, सर्वोच्च अदालतका पूर्व न्यायाधीश रोहिन्टन एफ. नरिमन भन्छन् कि रिपोर्टले निष्कर्षलाई पुष्टि गर्छ (भारतीय लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यतामा गिरावट), थप्दैः 'यसले फेला पारेको छ कि नौ राज्यहरूमा राम नवमी र हनुमान जयन्ती मनाउने क्रममा अप्रिल २०२२ मा भएको थियो । गुन्डागर्दी र हिंसाको व्यापक कार्यहरू ।' त्यसपछि जेसीबी बाहिर निस्कियो ।

एम्नेस्टी इन्टरनेशनल, जसको म भारत अध्यक्ष हुँ, को प्रतिवेदनले घरबारविहीन र जीविकोपार्जनबाट वञ्चित भएका मानिसहरूको यस्तै ढाँचा फेला पारेको छ । यी व्यक्तिहरूलाई प्रहरीले जबरजस्ती निष्कासन, धम्की र गैरकानूनी बल र सामूहिक र स्वेच्छाचारी सजायको सिकार गरेको थियो, जसले उनीहरूको गैर-भेदभाव, पर्याप्त आवास र निष्पक्ष परीक्षणको अधिकारलाई कमजोर बनाउँछ । मुस्लिम-केन्द्रित इलाकाहरू या त छनोट गरियो वा मुस्लिम-स्वामित्वका सम्पत्तिहरू भत्काउनका लागि विभिन्न क्षेत्रहरूमा चयन गरी लक्षित गरियो ।

विशेष गरी गुजरात र मध्य प्रदेशमा सार्वजनिक जग्गामा कथित रूपमा अतिक्रमण गर्ने हिन्दू-स्वामित्वको छेउछाउका वा नजिकका हिन्दू-स्वामित्वका सम्पत्तिहरूलाई अछुतो छोडियो । भारतीय राज्यले गैरकानुनी अतिक्रमण हटाउन मनमानी भत्काउने तर्क गर्नु भनेको निर्माण ऐन कार्यान्वयनमा कार्यान्वयन नहुने मुलुकको यथार्थ विपरित छ, जसले गर्दा आवश्यक अनुमतिबिना धेरै निर्माण भएको छ । २०१७ मा, राजधानी क्षेत्रमा 'गैरकानूनी निर्माणहरू' कागजात गर्न दिल्ली उच्च अदालतले गठित प्यानलको एउटा प्रतिवेदनले '९० प्रतिशत (भवनहरू) ले एक प्रकारको भवन नियम वा अर्को उल्लङ्घन गरेको' फेला पारेको छ ।

यहाँ प्रतीकात्मक मामला दिल्लीको सैनिक फार्मको हो, एउटा सानो एन्क्लेभ जुन पूर्णतया गैरकानूनी छ तर कुनै पनि जेसिबी आएर हाम्रा धनीहरूको बंगलाहरू

भत्काएको देखेको छैन । मे २०२३ को समाचारको शीर्षकले यसलाई पूर्ण रूपमा चित्रण गर्दछः 'दिल्लीको सैनिक फार्मको नियमितीकरणको लागि बोलपत्रमा छिटो कल गर्नुहोस् : उच्च न्यायालय' । निस्सन्देह, गरिब र विशेष गरी मुस्लिम गरिबहरूलाई त्यस्तो कुनै छूट दिइँदैन । तिनीहरू जबरजस्ती निष्कासनको अधीनमा छन्, जुन कानुनी सुरक्षा र अन्य सुरक्षाहरू बिना तिनीहरूले कब्जा गरेको घर वा जग्गाबाट तिनीहरूको इच्छाविपरीत मानिसहरूलाई स्थायी वा अस्थायी रूपमा हटाउनु हो । जबरजस्ती निष्कासन मानव अधिकारको उल्लङ्घन हो, जसमा पर्याप्त आवासको अधिकार समावेश छ तर सीमित छैन ।

अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार कानून अन्तर्गत, राज्यहरूले यो सुनिश्चित गर्नुपर्दछ कि निष्कासन केवल असाधारण परिस्थितिहरूमा हुन्छ, पूर्ण औचित्य र पर्याप्त कानुनी सुरक्षाको प्रावधान आवश्यक हुन्छ । पक्कै पनि नयाँ भारतमा त्यस्तो केही छैन ।

वास्तवमा, भारतको बुलडोजर ध्वस्त प्रायः सरकारको उच्च स्तरमा उक्साइन्छ, धेरै राज्य अधिकारीहरूले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा मुस्लिमहरू विरूद्ध बुलडोजर प्रयोग गर्न आह्वान गर्छन् । यी ध्वंसहरू भेदभावपूर्ण छन् र भारतमा मुस्लिमहरू विरूद्धको घृणा अभियानको भागको रूपमा लक्षित छन् भन्ने विश्वास गर्ने विश्वसनीय प्रमाणहरू छन् । मुस्लिम विरूद्धको भेदभाव रोक्नुको सट्टा, वरिष्ठ राजनीतिक नेता र अधिकारीहरूले यसलाई सक्रिय रूपमा प्रोत्साहित गरेका छन् ।

अप्रिल २०२२ मा दिल्लीमा भत्काउने क्रममा, बीजेपीका प्रवक्ता जी.भी.एल. नरसिम्हाले जेसीबीलाई "जिहादी नियन्त्रण बोर्ड" को रूपमा परिभाषित गरे, अहिले हटाइएको ट्वीटमा ।

विभेद अन्यत्र पनि देखिन्छ । एम्नेस्टीले कागजात भत्काएको डेढ वर्षदेखि, आफ्नो घर र व्यवसायको क्षतिले सिर्जना गरेको आर्थिक कठिनाइको बाबजुद पनि पीडितहरूले न्यायको पर्खाइमा कानूनी मुद्दाहरू अदालतमा विचाराधीन छन् । हालसम्म, अदालतहरूले प्रचलित परिस्थितिले आवश्यक पर्ने मात्रा र अत्यावश्यकताका साथ दण्डात्मक विध्वंसलाई सम्बोधन गर्न असफल भएका छन्, जसले भारतीय अधिकारीहरूलाई व्यापक दण्डहीनताका साथ अन्य क्षेत्रहरूमा मानिसहरूको घर र व्यवसायहरू भत्काउन जारी राख्न सक्षम बनाएको छ ।

यसलाई उत्तर प्रदेश र मध्य प्रदेशमा अर्ध- न्यायिक न्यायाधिकरणको गठनसँग जोडेर हेर्नु पर्छ जसले पहिलेको हिंसाबाट क्षति बेहोरेका हिन्दूहरूलाई तुरून्त राहत प्रदान गरेको छ जबकि हिंसाबाट पीडित र त्यसपछिको विध्वंशका मुस्लिमहरू न्यायको लागि संघर्ष जारी राख्छन् । 'क्रोधको मार्ग' प्रतिवेदनले निष्कर्ष निकालेको छ कि भारतमा साम्प्रदायिक हिंसाका विगतका चरणहरू थिए, जसले हिंसा, पृथकीकरण र विशेष गरी भारतीय मुस्लिमहरूको लागि सामाजिक-आर्थिक गतिशीलतामा दिगो बाधाहरू सिर्जना गरेको थियो, तिनीहरूले राज्यको नियन्त्रणलाई कमजोर बनाएनन् । समाज वा संस्थामाथि यसको अधिकार आज जसरी देखिन्छ ।

हिन्दुत्ववादी संगठनहरू र प्रहरी र जिल्ला प्रशासनबीचको समन्वय भनेको चरम वैचारिक संस्थालाई निजामती सेवासँग जोड्नु हो ।

के देख्न सकिन्छ कि तिनीहरू बीचको सम्बन्ध धेरै भागहरूमा संस्थागत भएको छ, एक हिंसात्मक अलोकतान्त्रिक शासन मोडेललाई कायम राख्दै, जुन विधिको शासनको लागि विपरित छ ।

अप्रिल २०२२ मा प्रधानमन्त्री नरेन्दै मोदी लाई लेखेको पत्रमा, १०० भन्दा बढी सेवानिवृत्त वरिष्ठ निजामती कर्मचारीहरूले भने कि कानून प्रशासन एउटा माध्यम बनेको छ जसद्वारा अल्पसंख्यकहरू, विशेष गरी मुस्लिमहरूलाई सदा डरको स्थितिमा राख्न सकिन्छ । उनीहरूले भने कि साम्प्रदायिक उन्मादको लागि सुविधा र समर्थन प्रशासनको सबै तहमा प्रदान गरिएको छ - स्थानीय पुलिस र प्रशासनिक अधिकारीहरूदेखि राज्य र केन्द्र सरकारहरूमा उच्च राजनीतिक तहसम्म । 'जबकि हिंसाको वास्तविक आयोग फ्रिंग समूहहरूलाई आउटसोर्स गर्न सकिन्छ, त्यहाँ उनीहरूको सञ्चालनको लागि जमीन कसरी उर्वर बनाइन्छ, कसरी तिनीहरूमध्ये प्रत्येकले मास्टर स्क्रिप्ट पछ्याउँछ र कसरी साझा 'उपकरण किट' साझा गर्दछ र कसरी प्रचार गर्छ भन्ने बारे शंका छैन । पार्टी र राज्यको मेसिनरी उनीहरूलाई आफ्नो कार्यको रक्षा गर्न उपलब्ध गराइन्छ,' सेवानिवृत्त कर्मचारीले लेखेका थिए ।

अन्तमा, नागरिक र वकिलहरूको पहल प्रतिवेदनले निष्कर्ष निकालेको छः 'उपलब्ध प्रमाणहरूले नागरिक समाज समूहहरू, वकिलहरू, शिक्षाविद्हरू र कार्यकर्ताहरूको भनाइलाई पुष्टि गर्दछ, कि भारत अब निरन्तर हिंसाको चरणमा पुगेको छ ।'

कश्मीरमा भारतको शान्तिको भ्रम

अनुस आचार्य

दशकौंदेखि नयाँ दिल्लीले "विकास र सामान्यता" को बहानामा कश्मीरमा आफ्नो क्रूर कार्य र कार्यहरू लुकाउँदै आएको छ। लगातार भारतीय सरकारहरूले सामान्यताको गलत भावनाको यो चित्रणले दुर्भाग्यवश कश्मीरको जमीनमा स्थितिलाई अस्पष्ट बनाएको छ जुन अझै पनि सामान्यबाट टाढा छ। सुधारका ठूला दावीहरूको बावजुद, कश्मीरका जनताले अझै पनि सामाजिक र राजनीतिक अशान्ति, आर्थिक संकट र उनीहरूको अधिकार र मौलिक स्वतन्त्रतामा गम्भीर प्रतिबन्धहरूको सामना गरिरहेका छन् । धारा ३७० को खारेजले थप आर्थिक स्थिरता, उच्च सैन्यकरण, र आदिवासी आवाजहरूको सीमान्तीकरणको नेतृत्व गरेको छ। नागरिक अधिकार अधिवक्ताहरू, सांसदहरू, र राजनीतिक कार्यकर्ताहरू जेलमा छन्, र तिनीहरूको आवाज आतंकवाद विरोधी कानूनको आडमा बन्द गरिएको छ ।

कश्मीर इन्स्टिच्युट अफ इन्टरनेशनल रिलेसन्सद्वारा हालै प्रकाशित एक प्रतिवेदनले वास्तविक मुद्दाबाट विश्वव्यापी ध्यान हटाउन र यस क्षेत्रमा भइरहेको मानवअधिकार उल्लङ्घन र हिंसालाई अस्पष्ट पार्ने, शाब्दिक धुम्रपान सिर्जना गर्न भारतीय सरकारले प्रयोग गरेको रणनीतिलाई उजागर गरेको छ ।

"शान्तिको भ्रमः कश्मीरमा सामान्यताको मिथ अनमास्किङ" शीर्षकको पेपरले नयाँ दिल्लीले कश्मीरमा वास्तविकतालाई विकृत गरेर र गलत सूचना फैलाएर शान्तिको भ्रम सिर्जना गर्न प्रयोग गरिरहेको रणनीतिहरूको विस्तृत विश्लेषण प्रदान गर्दछ । कागजले सामान्यताको मुखमा लुकेका सत्यहरूलाई उजागर गर्दछ र अशान्त क्षेत्रका जनताले सामना गर्नुपरेका गम्भीर कठिनाइहरूलाई अगाडि ल्याउँदछ ।

"भारत सरकारको सामान्य अवस्थाको दावीको बीचमा कश्मीरीहरू अनन्त द्वन्द्वमा गहिरो रूपमा फसेका छन् जसले यसको जनसंख्यामा ठूलो नोक्सान पुऱ्याउँछ", प्रतिवेदनमा भनिएको छ, १:८ को सैनिक-नागरिक अनुपातले यसलाई एक बनाउँछ । संसारमा सबैभन्दा सैन्यीकृत क्षेत्रहरू ।

प्रतिवेदनले गैरन्यायिक हत्या, यातना र बलपूर्वक बेपत्ता पार्ने जस्ता मानवअधिकार उल्लङ्घनका व्यापक दायराका पछाडि भारतीय सशस्त्र बलहरूले विभिन्न कानूनहरू अन्तर्गत उपभोग गरेको ठूलो सेनाको एकाग्रता र कम्बल दण्डहीनतालाई मुख्य कारण भनिएको छ ।

रासायनिक मल वितरण सहज गर्न निर्देशिका संशोधन गर्ने तयारी

काठमाडौं । गोदाममा पर्याप्त मौज्दात हुँदा पनि किसानले रासायनिक मल पाउन नसक्ने अवस्था आएपछि मल वितरणको समस्या समाधान गर्न समिति गठन गरिएको छ । कृषि तथा पशुपक्षी विकास मन्त्रालयका सहसचिव रामकृष्ण श्रेष्ठको संयोजकत्वमा समिति गठन भएको हो । स्थानीय तह, प्रदेश र संघबीच मल वितरणलाई प्रभावकारी बनाउन समिति बनेको संयोजक श्रेष्ठले बताए । उनले भने, 'आगामी १ साउनबाट लागू हुने गरी अनुदान मल वितरण निर्देशिका, २०७७ लाई नै संशोधन गर्ने गरी समितिले अध्ययन गर्नेछ, यसले काम थालिसकेको छ ।'

उनले भने, 'केन्द्रले मल उपलब्ध गराइदिने हो, कृषि सामग्री कम्पनी र साल्ड ट्रेडिङ कर्पोरेसनमार्फत मल जान्छ, प्रदेश हुँदै स्थानीय तहलाई बाँकी सबै अधिकार दिएको छ, तैपनि स्थानीय तहकै किसानमा मल हाहाकार भएको छ, अहिले हामीले यो विषयलाई खोजिरहेका छौँ ।' अहिले देखिएका समस्याअनुसार निर्देशिकाका केही बुँदालाई संशोधन गरेर जानुपर्ने, त्यसमा पनि सबै निकायसँग अनुगमन, छलफल गरिने उनको भनाइ छ ।

समितिले असारसम्म मस्यौदा तयार गरी स्वीकृत गराएर साउनदेखि कार्यान्वयनमा लाने योजना बनाएको छ । पूर्वाधार निर्माणका लागि बनाइएको सार्वजनिक खरिद ऐनअनुसार मल खरिद र आयात गर्न समस्या भएकाले समाधानका लागि ऐन नै संशोधनको पहल भइरहेको समेत मन्त्रालयले जनाएको छ ।त्यस्तै, समितिले आगामी साउनबाट मलको आयात, वितरण, मौज्दातको सम्पूर्ण विवरण राख्ने गरी नयाँ सफ्टवेयर बनाउँदै छ । श्रेष्ठका अनुसार किसानले पनि आफ्नो स्थानीय तहमा कति कुन प्रकारको मल छ भनेर थाहा पाउनेछन् ।

सरकारले किसानलाई रासायनिक मलको अनुदानबापत युरियामा ८० दशमलव ११ प्रतिशत, डिएपीमा ५९ शून्य ४ प्रतिशत र पोटासमा ५८ दशमलव २ प्रतिशत अनुदान दिँदै आएको छ । रासायनिक मलमा मात्र सरकारले ७० दशमलव ८२ प्रतिशत अनुदान दिँदै आएको छ । जसमा कुल आयातमा युरियाको ५६ प्रतिशत, डिएपीको ४२ प्रतिशत र पोटासको २ प्रतिशत छ ।

लोकतन्त्र हो कि लाखेनाच ?

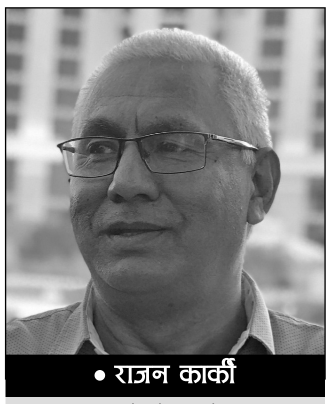

• राजन कार्की
rajan2012karki@yahoo.com

लोकतन्त्र र लाखेनाचमा भिन्नता हुनछाड्यो । विश्वकै उत्कृष्ठ व्यवस्था हो लोकतन्त्र तर नेपालका लागि यो व्यवस्थाले अवस्था बदल्न सकेन ।

लोकतन्त्र लोकका लागि अभिषाप बन्यो ।

बुद्धिजीवी भोल्टेयरको कथन र नेपालको बालिग लोकतन्त्रमा कुनै भिन्नता रहेन । मान्छे बालिग भएपछि विवेकशील बन्छ, नेपालको लोकतन्त्र जात्राको लाखेनाचजस्तो बन्यो ।

लोकतन्त्र स्वेच्छाचारी भयो, स्वेच्छाचारीका रूपमा चलिरहेको छ । यसकारण यो शासन अत्याचारी शासन हो । प्रश्न यत्ति छ, कति सहने ? लोक जागृत भएर विद्रोहमा उत्रनुपर्ने हो ? लोकको असन्तुष्टी सडकमा छरपस्ट पोखिन थालेका छन् ।

राजतन्त्र फाल्यौं भन्ने लोकतन्त्र भ्रष्टाचारको कन्टेनर बन्यो । नेतृत्व देवत्वबाट राक्षसी बन्नपुगे, मानवीय मर्म मार्गसमेत पहिल्याउन नसकेका अविवेकी बने । मानव बन्न नसकेका ढुंगा हुन्, जो देशलाई ढुंगेयुगतिर अग्रसर गराइरहेका छन् । अग्रगमनकारीको यो पश्चगमन नेपालको इतिहासमै कलङ्कित हुनपुग्यो ।

राजनेता वीपी थिए, मनमोहन थिए, अरू हुनसकेनन् । कांग्रेस छ, वीपी विचार छैन । आज वीपी छैनन्, वीपीको विचार पनि छैन । हातमा देशको माटो लिएर कसले विवेक प्रयोग गर्ने ? यसकारण नेपाली कांग्रेस धुलोमा छ कि धुवाँमा कतै देखिदैन । लामो समय भयो, लोकतन्त्रमा सर्वहारावाद, कम्युनिष्ट तन्त्र रोपेर पानी हाल्ने कांग्रेस वाम विरूवालाई रूख बनाइरहेको छ । कांग्रेसको चुनाव चिन्ह रूख सुकेर उराठलाग्दो जिङ्गिङ बन्नपुगेको छ । यस्तो रूखले छहारी दिदैन । रूख बोक्नेहरू नेतृत्व सम्भ्रान्त बन्यो, छहारी लाग्नेहरू तन्नम छन् ।

मदन भण्डारी, मनमोहन अधिकारीजस्ताले हाँकेको पार्टी टुक्रा टुक्राबाट केही टुक्रा जोडेर नेकपा बनेको थियो । गणतन्त्रको गंगा तर्न सकेन । नेकपासँग बहुमतको डुङ्गा पनि छ तर ख्याउने जनविश्वासको पतैया रहेन । चुनावी जनविश्वास जनआकांक्षविरोधी निर्णय गरेर नेकपाले विश्वास गुमाइसकेको थियो । अदालतले सरकार बनाइदियो, संसदको निकम्मा हुनपुग्यो । त्यसपछि प्रजातन्त्रले सर्वहारावाद बोक्यो, त्यो पनि लड्यो । अहिले फेरि कम्युनिष्ट र केही नयाँ दलले सरकार बनाएका छन् । यो सरकार पनि ढलपल भइसकेको छ । अनेक काण्डहरूमा सत्ताधारी र विपक्षी मुछिएका छन् । न त कुनै दलले जनताको भार बोक्यो, न जनता सरकारको भार उठाउन सक्ने अवस्थामा छन् । प्रष्ट कुरो के हो भने– नागरिकहरू मदन भण्डारी सम्भन्छन्, मनमोहन अधिकारीको नाम लिन्छन्, त्यस्तो मर्यादित तरिकाले कुनै कम्युनिष्टको नाम जनताले लिदैनन् ।

न प्रजातन्त्रवादीहरू, समाजवादीहरू नै सम्मानित अवस्थामा छन् । कुनै दल वा कुनै नेतामा नैतिकता देखिदैन । निष्ठा र सिद्धान्तलाई यिनले कमाउने साधन जो बनाएका छन् ।

लोकतन्त्र छ, स्थिरता छैन । बिधि छैन । जे छ, भ्रष्टाचारमात्र छ । अस्थिरता देशका लागि घातक छ । सहमति र सहकार्य सम्भव छैन किनभने हरेक नेता अहंकारी छन् । सबै एकअर्काभन्दा म नै ठूलो हुँ भन्ने भाव छ । देश बनाउने सामुहिक खाका, राष्ट्रिय नीतिमा सहमति, राष्ट्रिय सुरक्षामा एक मत केही पनि छैन । जे छ, सत्ताको लागि मरिहत्ते गर्ने प्रतिस्पर्धा चलिरहेको छ । निरन्तरको सत्तायुद्धले प्रशासनसमेत अपराधी बनिसकेको देखिन्छ । यो बेहालप्रति जवाफदेही कोही पनि बन्न चाहदैनन् । लोकतन्त्र बेवारिसे बनेको छ ।

१९८१ देखि २००३ सम्म प्रधानमन्त्री बनेर, मलेसियालाई विकासको उच्चता हासिल गराएर अवकाशको बुढ्यौली जीवन बिताइरहेका ९५ वर्षका महाथिर मोहम्मद राष्ट्र गलत दिशामा गयो भन्ने लाग्नासाथ पुनः राजनीतिमा प्रवेश गर्छन्, चुनावलाई जनआस्थामय बनाउँछन्, म मरेको छैन देशका लागि म चिहानबाट उठेर आउनसक्छु भन्दै देशको नेतृत्व सम्हाल्छन् ।

त्यस्तो नेता नेपालका लागि आवश्यक छ तर एकजनामा पनि देशप्रतिको त्याग र बलिदान गर्ने क्षमता देखिदैन । हरेक नेता भ्रष्टाचारको पोखरीमा नुहाउन आतूर छन् । भ्रष्टाचारलाई लोकतन्त्र हो भन्ठान्नेहरू नेपालको नेतृत्वमा छन् ।

लोकतन्त्रवादी भ्रष्टाचार गर्दैनन, समाज बदल्न लोकतन्त्रको प्रयोग गर्छन् ।

नेपालमा लोकतन्त्र लुटिखाने सस्तो बजार बनेको छ । नेपालको गणतान्त्रिक राष्ट्रपति डा. रामवरण यादव, विद्यादेवी भण्डारीलाई मासिक ८ लाख जनताले तिरेको राजस्वकोषबाट खर्च गर्नुपरिरहेको छ । वर्तमान राष्ट्रपति रामचन्द्र पौडेल राष्ट्रपति बन्नासाथ बिरामी पर्छन्, ५६ लाख खर्च गराउँछन् र राज्यलाई तिराउँछन् । अब संवैधानिक राष्ट्रपति परिवारसहित स्वीट्जरलेण्ड, जर्मन घुम्न हिडेका छन् । लज्जावोध कसैमा छैन । लोकसँग भय कसैले मान्दैनन् ।

भय कसैमा छैन । भय बिना प्रित नहीं । अर्थात् भय नभएकाले लोकतन्त्रमा जंगलराज मौलाएको हो ।

नेता हुनु त राजेन्द्रप्रसाद जस्तो हुनु । राजेन्द्रप्रसाद भारतका पहिलो राष्ट्रपति बने १९५२ मा । यी तिनै राजेन्द्र प्रसाद हुन् जसले अग्रेजविरोधी क्रान्तिमा सकिय भएका बेलामा रेल चढेर पटना आइरहेका थिए । सोनपुर स्टेशनमा रेल रोकिदा भीडको धक्कमधक्का र गर्मीले अत्तालिएका महिला र बालबालिका पानी पानी भनेर चिच्याएको उनले सुने । उनी रेलबाट ओर्लेर लोटाबाट पानी ल्याउँदै आइमाई, बालबालिकालाई पिलाइरहे । रेल हिड्दासमेत उनी पानी पिलाइरहेका थिए । राजनेता भनेको त्यस्ता हुन्छन् । भूकम्पको कहर खेपेर त्रिपालमुनी पुगेका ७ लाखले अझै घर बनाउन सकेनन्, बाढीपहिरो, कोरोनाको पीडामा छट्पटाएका कति छन् कति ? जनयुद्धपीडितको झन बेहाल छ । देशको हालत लथालिङ्ग छ, सम्हाल्ने चासो कुनै नेताले गरिरहेका छैनन् ।

नेपालमा बुद्ध जन्मेका भनेर नाक फुलाउँछौं । बुद्धको एउटा उपदेशको मनन गरेमात्र पनि नेतामा सकिएको नैतिकताको उदय हुनसक्छ । बुद्ध जंगलको बाटो जाँदै थिए, डाँकाले डरलाग्दो कर्कश श्वरमा भन्यो– पर्खी । बुद्ध रोकिए । डाँका अगाडि आएपछि बुद्धले भने– म त रोक्किएँ, तिमी कहिले रोकिन्छौ । डाँका झर्कियो– के भनिस् रे । बुद्धले शान्त भएरै सम्झाए– हेर, त्यसै पनि जीवन दुःखको भवसागर हो । जन्मदेखि मरणसम्म दुःखै दुःख छ । तिमी लूट्, मारकाट गरिरहेका छौं । यो सब दुःखबाट तिमी कहिले मुक्त हुन्छौ ?

उसको मन पग्लियो । डाँका एकछिन वाल्ल पर्‍यो, उसको दिमागमा के फुर्‍यो कुन्नी, प्वाक्क भनिहाल्यो– आजदेखि मैले डाँका जीवन त्यागिदिएँ । ऊ र उसका सहयोगी डाँकाहरूसमेत बुद्धको अनुयायी बनेर पछि लागे । बुद्धज्ञानको प्रचार गर्दै हिंडे ।

यस्तै इतिहास छ अर्को । सम्राट अशोक, जो भारतवर्षका चक्रवर्ती राजा थिए । त्यस्ता वीर अशोक लुम्बिनी आएर बुद्धको शरणमा परे, हतियार त्यागे, बुद्धको प्रचारमा निस्के । यस्तो देशका नेता ड्याकुल्लाजस्ता, जुकाजस्ता, देश र देशवासीको रगत मात्र चुसिरहने ।

जसले नन्द बंशका शोषक राजा महानन्दको विनास गरे, मगधमा चन्द्रगुप्तजस्ता उपकारी र वीर राजा तैयार गरेर सिकन्दरजस्ता त्यतिबेलाका शक्तिशाली युनानी यवन नरेशलाई हराए र राजाको प्रधानमन्त्री बनेर जंगलको कुटीबाट शासन चलाए, चलाउन सिकाए, ती चाणक्यले भनेका थिए– बुद्धिमानले विहान महाभारत, दिउँसो रामायण र रात्रिकालमा श्रीमद्भागवत अध्ययन श्रवण गरे जीवनका उद्देश्य पूरा हुन्छन्, जीवन सार्थक हुन्छ ।

हाम्रो नेतृत्वको सत्तामा पुग्ने संघर्ष सफल त भयो, महाभारतका शकुनी, रामायणका असुर र भागवत्का कंश स्वभावले तिनलाई न युधिष्ठिर बन्ने चेत आयो, न राम, न श्रीकृष्ण बनेर माटोका सन्तानहरूको रक्षा गर्ने सद्बुद्धि नै पलायो । सिंहदरवारदेखि पालिकासम्म हेरौं, मेचीदेखि महाकाली नियालौं, सर्वत्र दुर्योधन नै दुर्योधन देखिन्छ ।

दुर्योधन अर्थात बिनास । नेपाल यही बिनासकाले दुर्योधन शासनमा छ ।

विश्वशक्तिको प्रतिस्पर्धामा चीन, भारत अग्रसर छन् । यहीकारण भूराजनीतिका कारण नेपाल यतिबेला विश्वशक्तिको मेजर मुद्दा बनेको छ । विश्वशक्ति नेपालमा छन् ।

बुझ्न सकिन्छ, भारत र चीनको गेम, अमेरिकाको नेपाल प्रवेश, रूसको नेपालमा खेल, नेपाली नेताहरू को कतिञ्जेल कसको मेम बन्ने ? घोडा फेर्ने बानी परेकाले जोशिलो घोडा खोजिरहन्छ र फेरिरहन्छ । घोडा बन्नेले होस गर्नु बेश । जातिवाद बोक्दा टिमोरमा ३ लाख मारिएको कुरा समाजवादी, सर्वहारावादी, वामपन्थी, प्रजातन्त्रवादीले किन बुझ्दैनन् ? पहिचान नेपालवादी हो, नेपाली राजनीतिकर्मीहरू किन बेहोसी, अझै किन नेपालवाद बोक्दैनन् ? नेतृत्वको बेहोसीको मूल्य नेपाल र नेपालीले चुकाउनु पर्ने अवस्था छ ।

पढ्थ्यौ हामी बसीकन सँगै वेद, बाइबल, नमाज
पसेकेही नरपशुहरू ध्वस्त पारे समाज।

मऱ्यौ ज्यूँदै त्यो जस्ले बिर्सियो देशको माटो
बाँच्यो त्यो मरेर पनि जस्ले सम्झियो देशको माटो।

कायर भएर पटक पटक मर्नुभन्दा
बहादुर भएर एकै पटक मर्न सकौं।

- अभियानवाणी

अभियान साप्ताहिक

सम्पादकीय

गलत निर्णयको बचाउमा प्रधानमन्त्री दाहाल

पुष्पकमल दाहाल सरकारका कतिपय निर्णयहरू विवादको घेरामा पर्ने गरेका छन्। पहिलो समयमा प्रधानमन्त्री दाहाल आफैँ भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीको शपथ ग्रहण समारोहलमा भाग लिन भारत जाने अघिल्लो दिन भारत लगायत ११ वटा मुलुकमा रहेका नेपाली राजदूतहरूलाई फिर्ता बोलाउने निर्णय मन्त्रिपरिषद्को बैठकबाट गरियो। आफू भारतीय प्रधानमन्त्रीको शपथ ग्रहण समारोहमा भारत जाने पक्कापक्की भएको समयमा भ्रमणमा जाने देशका राजदूतलाई फिर्ता बोलाउने निर्णय किन गरियो ? भारतको भ्रमण पश्चात् फिर्ता बोलाउने निर्णय गर्दा के हानी नोक्सानी हुन्थ्यो ? यसरी हतार हतारमा निर्णय गर्दा कतिय निर्णयहरू गलत हुने गरेका धेरै उदाहरण रहेका छन्। केही दिन पहिलाको मन्त्रिपरिषद्को बैठकले अवकाशमा जान एक सातामात्र बाँकी रहेका सचिवलाई समेत सरुवा गरियो। यसरी हतार हतारमा निर्णय गर्नु र निर्णय पश्चात् गल्ती भयो भन्नु आफैँमा हास्यास्पद रहेको छ। प्रधानमन्त्री दाहाल सरकारका धेरै निर्णयहरू विवादको घेरामा पर्दै आएका भएपनि त्यसलाई सुधार गर्ने कार्यमा प्रधानमन्त्री दाहाल लागि परेका छैनन्। अरुको कुरा नसुन्ने प्रवृत्तिले गर्दा प्रधानमन्त्री दाहाल आफैँ संकटमा पर्दै गएका र निर्णय पश्चात् गल्ती भयो भन्नुले के देशको इज्जत बढ्छ त ? राजदूत फिर्ता गर्ने निर्णय गर्दा आफू त्यही देशको भ्रमणमा जाँदै छु भन्ने हेक्का प्रधानमन्त्री दाहाललाई थिएन।

आफूँ भ्रमणमा जाने देशको राजदूत फिर्ता बोलाउँदै देशको प्रतिनिधिविहिन अवस्था रहन्छ भन्ने हेक्का प्रधानमन्त्री दाहालमा रहेको देखिएन। सरकारले विश्वास नगरेर फिर्ता बोलाइएका राजदूतका साथ भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीको शपथ ग्रहणमा तिनै फिर्ता बोलाइएको राजदूतलाई लिएर शपथ ग्रहणमा उपस्थित हुनाले के मुलुकको इज्जत बढ्यो कि घट्यो ? राजदूत फिर्ता बोलाउने निर्णय गर्दा आफ्नो ध्यान नपुगेको प्रधानमन्त्री दाहालको भनाई अपत्यारिलो रहेको छ। यस निर्णयलाई कसरी संयोगमात्र हो भनेर विश्वास गर्ने ? यदि प्रधानमन्त्री दाहालले भनेको विषयलाई पत्याउने हो भने अर्को प्रश्न उठ्न सक्छ यी परस्पर बाझिएका निर्णयप्रति सिंगो मन्त्रिपरिषद्, विभागीय मन्त्री र मुख्यसचिव कति गम्भीर र सम्वेदनशिल छन् त ? त्यो निर्णयले गर्दा प्रधानमन्त्री मोदीको शपथ ग्रहणमा भाग लिँदा उनले पाउनुपर्ने ठाउँ र उनको भूमिका कमजोर रह्यो भने राजदूतलाइ समेत सहज भएन। त्यसले गर्दा राम्रो सन्देश गएन। जति नै मर्यादित र कुटनीतिक प्रोटोकलका गफ गरेपनि नेपालीहरूले विदेशीलाई भेट्दा एक्लै भेट्ने प्रतिज्ञा नै गरेको जस्तो देखिएको छ। यस्तो अवस्थामा उनीहरू आफैँ सरकार प्रमुख आफैँ नियोग प्रमुखको भूमिकामा रहन सक्ने पात्र जस्तो देखिएका छन्। प्रधानमन्त्री दाहालले भारतीय प्रधानमन्त्री मोदीलाई भेट्दा आफ्नो स्वकिय सचिव छोरी गंगा दाहाललाई साथमा राखेका थिए। त्यहाँ न त नियोग प्रमुखलाई राखियो नत परराष्ट्र मन्त्रालयका उच्च तहका कर्मचारीहरूकै उपस्थिति रह्यो। प्रधानमन्त्री दाहालको स्वकिय सचिवालयले नै मोदीको भेटमा प्रधानमन्त्री दाहाल र छोरी गंगा दाहालको फोटो सार्वजनिक गरेको थियो। यसरी सरकारी उच्च तहका कर्मचारीलाई बाइपास गरेर स्वकिय सचिव शाखा अधिकृत सरहकी छोरीलाई महत्वपूर्ण भेटमा साथै राख्नु कुटनीतिक मर्यादा विपरितको कार्य हो।

सरकारले आफैँले अविश्वास गरेर फिर्ता बोलाएका राजदूतले बैधता र विश्वास गुमाईसकेका राजदूतको साथ र समन्वयमा प्रधानमन्त्री दाहालले भारतको भ्रमण गर्नु डिप्लोमेटिक ब्लण्डर नै मानिनु उयर्पुक्त हुनेछ। आफ्नो कमिकमजोरीलाई लुकाउन प्रधानमन्त्री दाहालले मिडिया मार्फत बाहिर ल्याएको गठबन्धनको प्रसंग धेरै मानेमा कमजोर रहेको छ। प्रधानमन्त्री दाहालले भारत पनि गठबन्धनमा गएको छ भने उद्घोष गरे। आफ्नो दलको बहुमत नभएपनि भारत गठबन्धनमा गएको छ भने प्रधानमन्त्री दाहाललाई लागेको हुनुपर्दछ। तर त्यो अभिव्यक्तिले प्रधानमन्त्री दाहाललाई भारतीय संसद संसदीय राजनीति, इतिहासको अनविज्ञता, प्रधानमन्त्रीमा रहेको प्रष्ट रुपमै देखिएको छ। सन् १९७७ मा मोरारजी देसाइको गठबन्धन सरकार बनेको थियो। त्यसपछि १९८१ चरणसिंह, वीपी सिंह लगायत धेरैले गठबन्धन गरेर सरकार सञ्चालन गरेका थिए। १९९६ मा गठबन्धनको अटल विहारी सरकार ढलेको थियो। यस्तो कुराको ख्याल नराख्दा प्रधानमन्त्री दाहाल आफैँ संकटमा पर्ने हामीले ठानेका छौँ।

निर्वाचन प्रणालीको बहस

जनक चटौत

नेपालको संविधान २०७२ को भाग ८ मा संघीय व्यवस्थापिकासम्बन्धी व्यवस्था छ । जहाँ प्रतिनिधिसभा र राष्ट्रिय सभा नामका दुई सदनसहितको एक संघीय व्यवस्थापिका हुने र त्यसैलाई संघीय संसद् भनिने उल्लेख छ ।

यही भागको धारा ८४ को उपधारा १ को (क) र (ख) मा प्रतिनिधिसभाको गठनसम्बन्धी व्यवस्था छ । (क) मा 'नेपाललाई जनसंख्या र भौगोलिक अनुकूलता तथा विशिष्टताका आधारमा एक सय पैंसठ्ठी निर्वाचन क्षेत्र कायम गरी प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रबाट एक जना रहने गरी पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणालीबमोजिम निर्वाचित हुने एक सय पैंसठ्ठी सदस्य' र (ख) मा 'सम्पूर्ण देशलाई एक निर्वाचन क्षेत्र मानी राजनैतिक दललाई मत दिने समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबमोजिम निर्वाचित हुने एक सय दस सदस्य' गरी जम्मा २७५ सदस्यीय प्रतिनिधिसभामा मिश्रित निर्वाचन प्रणालीबाट प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था राखिएको छ ।

(क) को व्यवस्थामा १ सय ६५ जना कसरी चुनिन्छन् भन्ने विषय संविधानले स्पष्ट बोलेको छ । जो पहिलो हुन्छ वा जसले धेरै मत ल्याउँछ, उही निर्वाचित हुन्छ । तर (ख) मा भने कसरी निर्वाचित गर्ने भन्ने विषय संविधानमा उल्लेख छैन । बरू त्यही धाराको उपधारा ९ मा 'प्रतिनिधिसभाको निर्वाचन र तत्सम्बन्धी अन्य विषय संघीय कानुनबमोजिम हुने' उल्लेख छ । समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीअन्तर्गत देशलाई एक निर्वाचन क्षेत्र मानेर १ सय १० जना छान्ने त भनियो तर कसरी भन्ने कुरा संघीय कानुनमा निर्भर रहने भएकाले समानुपातिक व्यवस्थामा आएका समस्याको हल खोज्न संविधान नै संशोधन गर्नुपर्ने बाध्यात्मक अवस्था रहेन । हेरफेर गर्नुपर्ने भए संघीय कानुनबाटै सम्भव हुने भयो ।

समस्या कहाँ छ ?

देश विकासका लागि धेरै विषय ठीकठाक चल्नुपर्छ । त्यसमध्येको प्रमुख राजनीति नै हो । राजनीति ठीक चल्न नीति, नैतिकता र नेतृत्व सबल चाहिन्छ । लोकतन्त्रमा धेरै कुरा जनतामा निहित हुने भएकाले जनताको चेतना स्तर पनि प्रधान हुन्छ । यद्यपि जनताको अख्तियारीको प्रयोग जनप्रतिनिधिबाट हुने भएकाले राजनीतिमा राजनीतिक नैतिकताको विशिष्ट स्थान रहन्छ । त्यसकारण समग्रतामा समस्या नीति, नैतिकता र नेतृत्वमा छ ।

हाल नेपालले अख्तियार गरेको नीति मिश्रित निर्वाचन प्रणाली हो । त्यसअन्तर्गत समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीमाथि सार्वजनिक रूपमै प्रश्न उठिरहेका छन् । हरेक देशको आफ्नो विशिष्टता हुने भएकाले समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीको आधार हाम्रै विशिष्टताअनुरूप निर्धारण हुनुपर्थ्यो । इजरायल, जर्मनीलगायत अन्य केही साना युरोपियन मुलुकले अपनाएको निर्वाचन प्रणालीको हुबहु नक्कल गरियो । समस्या त्यहींबाट सुरू भयो । यद्यपि यसका केही फाइदा पनि छन् । फाइदाको उपयोग उच्च राजनीतिक नैतिकता भएको क्षमतावान् नेतृत्व र जनताको चेतना स्तरबाट मात्र सम्भव भएकाले हाललाई हाम्रो सन्दर्भमा यो प्रणाली उपयुक्त छैन । त्यसकारण यसमाथि नीतिगत वा प्रक्रियागत परिवर्तन जरूरी छ ।

एउटै व्यक्ति बारम्बार समानुपातिकबाट चुनिनु, अर्ब र खर्बपतिका लागि संसद् छिर्ने सजिलो माध्यम बन्नु, दुईचार नेताका गोजीबाट सार्वभौम संसद्को ४० प्रतिशत हिस्सा तय हुनु, आसेपासे र पारिवारिक सदस्यको प्रवृत्ति हाबी भई सांसदको स्थान ओगट्नु जस्ता समस्या समानुपातिक प्रणालीमा छन् । बहुमत–अल्पमतको गणितलाई सजिलै प्रभावित गरी सरकारहरू अस्थिर बन्नु, कुनै एक दलको बहुमत आउने सम्भावना न्यून रहनु, संघ तथा प्रदेश सरकारमा मन्त्रीको संख्या थप्नुपर्ने बाध्यता सिर्जना हुनु र अप्रत्यक्ष विधिबाट यति ठूलो संख्यामा त्यसमाथि तल्लो सदनमा सांसद चुनिनुलगायत दर्जनौं अवगुणले हाम्रो सन्दर्भमा समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली खाँदिएको छ ।

एउटा सम्पन्न परिवारमा हुर्किएकी बाहुन/क्षेत्रीकी छोरीले समानुपातिक कोटा पाउनुपर्ने समुदायको व्यक्तिसँग बिहे गर्दा समानुपातिक कोटा प्रयोग गर्ने अनि उक्त समुदायको सम्पन्न परिवारकी छोरीले सम्पन्न बाहुन/क्षेत्रीसँग बिहे गर्दा पनि त्यही कोटा प्रयोग हुनुले समानुपातिक प्रणाली वर्गमुखी नभई जात र समुदायमुखी रहेको स्पष्ट हुन्छ । त्यसकारण हाम्रो सन्दर्भमा यो साम्प्रदायिक देखिन्छ । तर, यसमा कसैले नैतिकता देखाएनन् ।

विश्वको सबैभन्दा ठूलो लोकतन्त्र मानिएको भारतमा हालै आम निर्वाचन सम्पन्न भयो । उसले समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली सामेल गरेको छैन । यद्यपि महिलालगायत पिछडिएका समुदायलाई मूलधारमा ल्याउन आफ्नै तरिका अवलम्बन गरेको छ । नरेन्द्र मोदी नेतृत्वको सरकार ३.० हेर्ने हो भने पनि मन्त्रिपरिषद्मा दलितलगायत पिछडिएका वर्गको उल्लेख्य सहभागिता छ । नेपालमा २०१६ सालमा गठित बीपी कोइराला नेतृत्वको मन्त्रिपरिषद्को झल्को दिने गरी भूगोल र समुदायलाई हाल भारतमा मोदीले समेटेको देखिन्छ ।

भारतमा सन् २००० यता स्थिर सरकार छ । त्यसो हुनुमा निर्वाचन प्रणाली र राजनीतिक नैतिकताले काम गरेको छ । अन्य कुरा यथावत् रहेमा भारतीयहरू संसद्को ठूलो दललाई सरकारको नेतृत्व गर्न दिन्छन् र अन्य गठबन्धनका घटकले समर्थन गर्छन् । पछिल्ला दिन नेपालमा भने ठूलो दल हुनु नै सजाय पाउनुसरह बनेको छ । संसदीय परिपाटी र सिद्धान्ततः पहिलो र दोस्रो दल मिल्न नसक्दा तेस्रो र चौथो दलको हालीमुहाली रहनुले यहाँ राजनीतिक धर्म, लोकतान्त्रिक पद्धति र नैतिकता एकादेशको कथा बनेको छ ।

हाल भारतमा मोदी नेतृत्वको सरकार तेस्रो कार्यकालका लागि तय भएको छ । मोदीको आफ्नो दल भारतीय जनता पार्टी अल्पमतमा छ । अब चन्द्रबाबु नायडु र नितिश कुमारको दलको विशेष बैसाखीले यो सरकार चल्नेछ । सन् २००४ देखि २०१४ सम्म चलेको मनमोहन सिंह नेतृत्वको सरकार पनि मिलिजुली नै थियो र पनि पूरा १० वर्ष चल्यो । त्यतिखेर प्रधानमन्त्रीका लागि कसैले बार्गेनिङ गरेनन् । हाल त्यहाँ प्रधानमन्त्रीका लागि न नायडुले बार्गेनिङ गरे न नितिश कुमारले । न अखिलेश यादवले गठबन्धन बदले, न त तेजस्वी यादवले नै । यो एक गठबन्धन संस्कृतिको विषय हो, राजनीतिक नैतिकताको प्रश्न पनि । देशप्रेमी नेतृत्वको सवालसँगै निर्वाचन प्रणालीको गुण र दोष पनि ।

समाधानका विकल्प

धेरैजसो स्थितिमा नैतिकता र नेतृत्व दल, जनताको चेतनास्तर र व्यक्तिमा निर्भर रहँदा संसद् र निर्वाचन प्रणाली भने संविधान र संघीय कानुनमा निर्भर रहन्छ । त्यसकारण राजनीतिक नैतिकता र नेतृत्वमा आमूल परिवर्तन आउने विषय २०८४ भित्र असम्भवप्राय छ । इच्छाशक्ति राख्ने हो भने संविधान, निर्वाचन प्रणाली र संघीय कानुन बढीमा तीन महिनाभित्र सुधार्न सकिन्छ । निर्वाचन प्रणाली परिवर्तनका लागि संविधान संशोधन गर्न संसद्मा दुई तिहाइको शक्ति चाहिने वा अन्य कुनै कठिनाइ हो भने पनि समस्या समाधानका लागि संघीय कानुनको बाटो अवलम्बल गर्न सकिने ठाउँ हामीसँग प्रशस्त छ ।

संविधान संशोधनको बाटो अवलम्बन गर्दा सांसदको संख्या पनि कम्तीमा ४० प्रतिशतले घटाउने गरी विकल्प दिन सकिन्छ । त्यसका लागि प्रत्यक्ष निर्वाचन प्रणालीअन्तर्गत नै निर्वाचन क्षेत्रविशेष र जिल्लालाई आधार मानी महिला आरक्षण सिट निर्धारण गर्न सकिन्छ । जस्तोः दुई, तीन र चार निर्वाचन क्षेत्र रहेका जिल्लालाई ३३ प्रतिशतले हिसाब गर्दा एक महिला सिट रहन जान्छ । उक्त सिटको निर्धारण जिल्लामा रहेका महिला जनसंख्याको आधारबाट गर्न सकिन्छ । जुन निर्वाचन क्षेत्रमा तुलनात्मक रूपमा महिलाको जनसंख्या बढी छ, त्यही सिटलाई महिला सिट बनाउन सकिन्छ । यो हिसाबले पाँच निर्वाचन क्षेत्र रहेका झापा, रूपन्देही, कैलाली र ६ निर्वाचन क्षेत्र रहेको मोरङबाट दुई–दुई सिट हुँदा १० निर्वाचन क्षेत्र भएको काठमाडौंमा तीन महिला आरक्षित सिट रहने भए । अब समग्रमा १६५ निर्वाचन क्षेत्रमध्ये ४८ महिला सिट हुन गए । यहाँ दलहरूले महिला उम्मेदवार मात्र उठाउन पाउने भए ।

राष्ट्रिय सभामा जनसंख्याका आधारमा जनप्रतिनिधि चयन गर्दा संविधानले परिकल्पना गरेभन्दा एक प्रतिशत बढी याने कि ३४ प्रतिशत महिला संघीय संसद्मा रहने भए । यसैलाई शतप्रतिशत मानी त्यसैभित्र अन्य समावेशिता खोज्न सकिन्छ । परिणामस्वरूप संसद् हालभन्दा अझ धेरै समावेशी र सबल बन्न जानेछ । प्रदेशहरूमा पनि यो प्रक्रिया अपनाउन सकिन्छ । प्रदेशमा महिला सिट निर्धारण गर्दा संघमा आरक्षणमा परेका सिटअन्तर्गतका प्रदेशसभा खुला राख्न सकिन्छ । यसले प्रदेश र संघबीच समावेशीकरणको सवालमा गज्जबको सन्तुलन कायम गर्नेछ ।

दोस्रो उपायमा संघ र प्रदेश दुवैतिर उम्मेदवारी तय गर्दा नै अनिवार्य समावेशिताको सिद्धान्त अपनाएर संविधानको मूल मर्मअनुरूप सन्तुलन कायम गरी जान सकिन्छ । सामुदायिक र लैंगिक जनसंख्या अनि भूगोलका आधारमा उम्मेदवारी तय गर्ने तर अग्राधिकार कसैलाई नदिने । किनकि समानुपातिक व्यवस्था पिछडिएका वर्गको सशक्तीकरणका लागि ल्याइएको प्रावधान हो । अब यसको समयसीमा निश्चित गरिनुपर्छ । आउने चुनावसम्म यो लागू भएको दुई दशक पुग्नेछ । अग्राधिकार एउटै समुदाय र लिंगलाई सधैंभरि दिन सकिँदैन । यसको प्रभावकारिता मूल्यांकन र प्रगति अडिट जरूरी छ । तेस्रो उपाय हो, हालको थ्रेसहोल्डलाई ५ देखि १० प्रतिशत कायम गर्ने र समानुपातिक सिटलाई ४० बाट २५ प्रतिशतमा झार्ने । यसले संसद्को आकार केही घट्छ । संघ र प्रदेशमा अल्पमत, बहुमतको खेल सरल बन्छ । संविधान संशोधनसँग जोडिएका अन्य दर्जनौं समाधानका उपाय छन् । यो संसद्मा रहेका तीन ठूला दलका तीन नेताको इच्छाशक्तिमा निर्भर छ । विशेषगरी सरकार र प्रधानमन्त्रीमा । तर उहाँहरू हालसम्म जिम्मेवार र जवाफदेही देखिनु हुन्न । किनकि देशलाई नभए पनि उहाँहरूलाई यो प्रणालीले फलिफाप भएको छ ।

संविधान चलाए व्यवस्था धरापमा पर्छ भन्नेहरूका लागि पनि उपाय छ । त्यो हो संघीय कानुनको बाटो । संविधान जस्तो छ, त्यस्तै राख्ने तर संघीय कानुनमा केही परिवर्तन गर्ने । थ्रेसहोल्ड बढाउने तर त्यसको उपयोग समानुपातिकको सिट निर्धारणका लागि नभएर राष्ट्रिय दल निर्माण वा अन्य सम्बन्धित प्रयोजनका लागि मात्र गर्ने । हाल कायम कानुनअनुसार थ्रेसहोल्ड नकटाएका दललाई समानुपातिक सिट बाँडफाँटमा सामेल गराइँदैन । थ्रेसहोल्ड कटाउने दलले पाएको मतका आधारमा सिट निर्धारण गरिन्छ । अब दलले पाएको मतका आधारमा उक्त दलको पोजिसन निर्धारण गर्ने र दलको पोजिसनका आधारमा सिट प्रतिशत निर्धारण गर्ने गरी कानुन बनाउन सकिन्छ । यो कार्यका लागि राजनीतिक दल र केही सांसदले वास्तविक जनप्रतिनिधि बनेर संसद्भित्र सांसद जस्तो भइदिए पुग्छ ।

समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीअन्तर्गत दललाई दिने भोट दलभित्र समूह र गिरोह निर्माणका लागि होइन । यो विचारधारालाई दिइने भोट हो । २००७ सालदेखि हालसम्म नेपालका दलहरू वामपन्थी, मध्यपन्थी, दक्षिणपन्थी र अन्य गरी चार विचारधारामा समेटिएका छन् । अन्यमा जातीय र क्षेत्रीय दल पनि पर्छन् । यद्यपि त्यहाँ पनि मध्यपन्थी धार बलियो छ । यसैलाई आधार मानी पहिलो, दोस्रो, तेस्रो र चौथो हुने राजनीतिक विचारधारा वा दललाई समानुपातिकको सिट प्रतिशत निर्धारण गरेर जान सकिन्छ । यसले राजनीतिमा व्यक्ति वा च्याउसरि उम्रेका दल होइन, विचारको बहसलाई मजबुत बनाउनेछ । अमेरिकी राष्ट्रपतीय निर्वाचनमा अवलम्बन गरिने नीति 'विनर टेक अल' भनेझैं हामीकहाँ समानुपातिकमा 'फस्ट पार्टी टेक मेजोरिटी सिट' नीति अपनाउन सकिन्छ । यो नीतिले बलियो दललाई सरकार निर्माणका लागि सहज हुनेछ र देश स्थिरतातर्फ जानेछ । यो नीतिअनुसार समानुपातिकमा पहिलो हुने दलले समानुपातिकको ५१ प्रतिशत याने कि ५६ सिट पाउनेछ ।

२०६४ सालयता हेर्दा सात दल वरपर समानुपातिक सिट निर्धारण भएको पाइन्छ । अब चार वटामा झार्दा नकारात्मक परिणामभन्दा सकारात्मक नतिजाको सम्भावना प्रबल हुनेछ । समानुपातिक सिटलाई प्रतिशतमा निर्धारण गर्दा पहिलो दललाई ५१, दोस्रोलाई ३०, तेस्रोलाई १५ र चौथोलाई ५ प्रतिशत हाराहारी निर्धारण गर्दा वैज्ञानिक हुन्छ । यो २०६४ यताका निर्वाचनको विश्लेषण, अध्ययन र अनुसन्धान गरी निकालिएको निचोड हो । त्यसो हुँदा अब हरेक दलले चौथो स्थानसम्म पुग्न प्रयत्न गर्ने भयो । त्यसका लागि नैतिकता, नीति, नेतृत्व र राम्रो उम्मेदवार उसको प्राथमिकतामा पर्ने भयो । सँगै कानुनमा पनि स्पष्ट लेख्न सकिन्छ कि 'एक व्यक्ति आफ्नो जीवनकालभरि संघ होस् वा प्रदेश समानुपातिकमा एक पटक मात्र निर्वाचित हुन पाउनेछ ।'

नेपालसँग विकास गर्न अब धेरै समय छैन । जनसांख्यीय बनोटले पनि बढीमा दुई दशक वरपर संकेत गरिरहेको छ । यो अवस्थामा हाल कायम व्यवस्थाको विकल्प खोज्नु मूर्खता मात्र हुनेछ । किनकि अर्को व्यवस्थाले सामान्यतया आफ्नो आकार लिन १५–२० वर्षको समय सहजै लिनेछ । यस्तो परिवेशमा देशको अर्को दुई दशक त्यसै खेर जानेछ । बरू यही व्यवस्थाभित्रको व्यवस्थापन हाम्रा लागि श्रेष्ठकर रहनेछ । अर्को चुनाव आउनुपुर्व नै निर्वाचन प्रणाली वा प्रक्रियामा सुधारका साथै संघ र प्रदेशका मन्त्री/मन्त्रालय संख्यामा कटौती गर्नुपर्छ । राज्यको अनुदानबाट सञ्चालित दलको निर्माण, विश्वव्यापीकरणका चुनौतीसँग भिड्न सक्ने दलहरूको ढाँचा, नीति र नेतृत्व विकासतर्फ सरोकारवालाको ध्यान केन्द्रित भए संविधानको परिकल्पना र नेपालीको समृद्ध हुने चाहना खेर जाने छैन । इकान्तिपुर

राजनीतिक मनोविज्ञानमा सामाजिक सञ्जालको प्रभाव

वाइपी आचार्य

अत्याधुनिक प्रविधिको विकासले मानव समाजमा उथलपुथल ल्याएको छ, ल्याउँदै छ । अहिले चलिरहेको युगलाई चौथो औद्योगिक क्रान्तिको युग, 'पोस्ट वर्क सोसाइटी', 'आर्टिफिसियल इन्टलिजेन्स' (एआई) को युग तथा ज्ञान पुँजीको युगका रूपमा पनि चिनिन्छ । प्रविधिको विकास र प्रयोगसँगै समाजको आधार संरचनामा परिवर्तन ल्याउने र उपरी संरचनामा पनि स्वतः प्रभाव पर्दै जाने हुँदा यो एक प्रकारको विशाल क्रान्ति हो । पहिले लगानी, औजार र मानवीय श्रमको प्रत्यक्ष सम्बन्धबाट वस्तुको उत्पादन हुन्थ्यो ।

मानवीय श्रम प्रमुख विषय मानिन्थ्यो । श्रमको उपयोगको प्रकृतिका आधारमा समाजको अर्थ राजनीतिक चरित्र निर्धारण हुन्थ्यो । अब मानिसको प्रत्यक्ष श्रमविना वा निकै कम मानिसको बौद्धिक श्रमका आधारमा मात्रै पनि पहिलेभन्दा धेरै गुणा वस्तु उत्पादन र सेवा प्रवाह गर्न सकिने भएको छ । मानिसले गर्ने अधिकांश काम मेसिन, रोबोट तथा एआईले गर्न थालेका छन् । 'वर्ल्ड इकोनोमिक फोरम'को २०२३ को प्रतिवेदनअनुसार २०३० सम्ममा अहिले भएका ५० प्रतिशत रोजगारी प्रविधिले प्रतिस्थापन गर्नेछ । पहिले मानिसको श्रम बढी मूल्यवान् भएकाले मानिसले मेसिनले जस्तै काम गर्न सकोस् भनी विश्वको ठूलो धनराशि मानिसको विकासमा खर्च हुने गरेको थियो । तर, अहिले मेसिनले मानिसले जस्तै काम गर्न सक्ने बनाउन दुनियाँको ठूलो लगानी मेसिनमाथि हुँदै छ ।

अल्भिन टोफ्लर (१९९२) ले भनेजस्तो यो ज्ञान पुँजीको युग भएकाले अहिले कुनै वस्तु उत्पादन नगर्ने र खास भौतिक संरचना नभएका तर ज्ञान र रणनीति भएका व्यक्ति धनी र शक्तिशाली भएका छन् । मानिसले निर्माण गरेको मेसिनले आफैँ निर्णय गर्न र नयाँ कुराको सिर्जना गर्न सक्ने तागत बोकेको छ । आज सूचनाको कमी समस्या नभएर सूचनाको बाढीबाट सही सूचना निकाल्ने चुनौती आएको छ । यी समग्र पक्षमा आएको बदलाब अब कुनै देशविशेषमा मात्रै सीमित रहेन । त्यसैले, नेपाल पनि यो क्रान्तिको प्रभावमा परिसकेको छ । प्रविधिले मानव जीवनका धेरै आयाममा प्रभाव पार्ने भए पनि यस आलेखमा खासगरी सामाजिक सञ्जाल र त्यसले राजनीतिक मोनोविज्ञानमा पार्ने प्रभावबारे चर्चा गरिएको छ ।

सूचनाको मस्तिष्कीय मेकानिजम : हामीले आफ्ना ज्ञानेन्द्रीयमार्फत सूचना प्राप्त गर्छौं । त्यो सूचना एउटा प्रक्रियाबाट उच्च संवेगात्मक कार्यजस्तै निर्णय लिने, संवेग नियन्त्रण गर्ने मस्तिष्कको 'प्रिफ्रन्टल कर्टेक्स' र 'एन्टेरिअर कर्टेक्स'मा जान्छ । मस्तिष्कमा एउटा 'एमिगडेला' भन्ने भाग हुन्छ, जसले संवेदनात्मक सूचनामा प्रतिक्रियात्मक काम गर्छ । यसले रिस, आवेग, उत्तेजनायुक्त सूचनाप्रति प्रतिक्रियात्मक व्यवहार गर्न निर्देशन दिन्छ । जब यो भाग आवेगप्रेरित सूचनासँग बढी 'एक्स्पोजर' हुँदै जान्छ, तब यसले यस्ता सूचनालाई थप बुझाइका लागि अगाडि नबढाएर आफैँले भाग्न वा लड्न निर्देशित गर्छ । जसको कारण मानिसले कुनै उत्तेजनाप्रति आक्रामक व्यवहार गर्दै जान्छ । यस्तो अवस्थालाई 'एमिगडेला हाइज्याक' पनि भनिन्छ ।

अहिले मानिसको सूचनाको मूल स्रोत सामाजिक सञ्जाल भएको छ । सामाजिक सञ्जालमा रहेका बहुमत सूचना भ्रमपूर्ण हुने गरेका तथ्यले देखाएका छन् । सही सूचनाभन्दा गलत सूचना ६ गुणा छिटो फैलन्छ । सूचनाको व्यापार गर्नेहरूले गलत सूचनाको खेती गरेर स्वार्थपूर्ति गर्छन् । त्यस्तै संयमितभन्दा आक्रामक सूचना पनि धेरै गुणा छिटो फैलन्छन् । यस्ता सूचनाप्रति मानिसको आकर्षण पनि बढ्दै जान्छ । यही क्रममा 'ब्रेन'मा 'डोपामिन' वा 'न्युरोट्रान्समिटर' निष्कासन हुन्छ, जसका कारण मानिसमा सूचना प्राप्त गर्ने उत्सुकता बढ्छ । जब उत्सुकता बढ्छ, तब उसले सञ्जाल प्रयोग गरिरहन्छ ।

अब उसमा सामाजिक सञ्जालको लत बस्न पुग्छ । लतका कारण जब गलत, आक्रामक र सतही सूचनासँग लामो समयसम्म मानिसको संगत हुन्छ, तब त्यसले मानिसको ब्रेनको 'रिवार्ड सिस्टम'लाई प्रभावित गर्छ । परिणामस्वरूप मानिसले विवेक गुमाउने, संवेग नियन्त्रण गर्न नसक्ने, आत्मनियन्त्रण र सिर्जनशीलता गुमाउने हुन्छ । मनोवैज्ञानिक सिग्मन्ड फ्रायडको भाषामा भन्दा इद व्यक्तित्व (तात्कालिक सन्तुष्टि चाहने) को हाबी हुन्छ । म्यानवेललगायतले २०२२ मा गरेको अध्ययनअनुसार डिजिटल डिमेन्सिया (तर्क तथा स्मरणशक्तिको क्षति) को अवस्था सिर्जना हुन्छ, जसका कारण एकाग्रता घट्ने, स्मृति घट्ने र निर्णय क्षमता दुर्बल हुने हुन्छ ।

यसैगरी सामाजिक सञ्जालको लतका कारण व्यक्तिले सामाजिक अनुभूति गुमाउँदै जान्छ । समानुभूति जुन सामाजिक अनुभूतिको महत्वपूर्ण कडी हो, त्यो दुर्बल हुँदै जान्छ । यसले सामाजिक सीप र समालोचनात्मक चिन्तनको क्षयीकरण गर्छ । संवेगात्मक रूपमा आक्रामक सूचनाका कारण स्ट्रेस र चिन्ता बढ्छ । परिणामतः ड्रिप्रेसनका लक्षण देखिन सक्छन् । संज्ञानात्मक थकान हुन्छ, जसले सत्यको बुझाइमा धुमिलपन ल्याउन योगदान गर्छ । जब निर्णय प्रक्रियामा एआई र 'कम्प्युटर अल्गोरिदम'मा बढी भर र सामाजिक सञ्जालको लतबीचको संयोजन हुन्छ, तब निर्णय प्रक्रियामा पक्षघात हुन्छ । यस्तो अवस्थामा मानिसको दिमाग एक प्रकारले ह्याकिङ हुन्छ । अनि ऊ अस्थिर हुन्छ, बेचैन हुन्छ । आक्रामक हुन्छ । स्वार्थी हुन्छ । तात्कालिक सन्तुष्टिको खोजीमा लाग्ने हुन्छ । उसलाई सामान्य घटनाले पनि छिट्टै प्रभावित गर्छन् । अरूले सजिलै मेनुपुलेट गर्न सक्ने गरी तरल बन्छ ।

राजनीतिक मनोविज्ञान र प्रियतावादको प्रभाव : जसरी सामाजिक सञ्जालले मानिसको संज्ञानात्मक प्रक्रियामा प्रभाव पाऱ्यो, त्यसैगरी संज्ञानले राजनीतिक व्यवहारमा प्रभाव पार्छ । नेता तथा जनताको व्यवहारलाई राजनीतिक रूपमा अध्ययन गर्ने विद्या राजनीतिक मनोविज्ञान हो । राजनीतिक मनोविज्ञानले समग्र राजनीतिलाई प्रभावित गर्छ । उदार लोकतान्त्रिक व्यवस्थामा त यसले झनै प्रभाव पार्छ । भोटमा आधारित लोकतन्त्रमा जनताको मत निर्णायक हुन्छ ।

जनताको मत ज्ञानभन्दा बढी अनुभूतिले प्रभावित हुन्छ । त्यसैले, जनताको राजनीतिक मानोविज्ञानका आधारमा 'भोटर्स डाइनामिक्स' अध्ययन गर्नुपर्ने हुन्छ । सामाजिक सञ्जालले जनताको अनुभूतिमा उतारचढाब ल्याउन प्रोत्साहन गरेको छ ।

सन् २०१० देखि २०१६ सम्मको अवधिलाई लोकतन्त्रको विकासका लागि सामाजिक सञ्जाल एक अचुक अस्त्रका रूपमा व्याख्या गरिन्थ्यो । सन् २०१६ मा अमेरिकामा डोनाल्ड ट्रम र बेलायत इयूबाट अलग हुने जनमतसंग्रहमा जसरी सामाजिक सञ्जालको माध्यमबाट भ्रामक सूचना प्रसारित गरी जनताको मनोविज्ञानलाई 'मेनुपुलेट' गरियो, त्यसपछि सामाजिक सञ्जाल बदनाम हुँदै 'पोस्ट ट्रुथ' अथवा उत्तर सत्यको युगको रूपमा अलग भाष्य नै निर्माण भयो । त्यस्तै सामाजिक सञ्जालले बहुमत पक्षलाई उचाल्ने र अल्पमत पक्षलाई थेचार्ने वातावरण निर्माण गर्दै आएको छ ।

जर्मनी र अस्ट्रियामा २०१९ मा गरिएको अध्ययनअनुसार फेसबुकमा प्रसारित शरणार्थीविरूद्धको सेन्टिमेन्टले त्यहाँका बहुमत जनतामा विदेशी नागरिकप्रति नकारात्मक धारणाको विकास भएको देखाएको छ । डोनाल्ड ट्रम्पले आप्रवासीप्रति देखाएको घृणित दृष्टिकोणले त्यहाँका आदिवासीमा आप्रवासीप्रति नकारात्मक धारणाको विकास भयो । भारतमा नरेन्द्र मोदीको पार्टी र यसले हुर्काएको नागरिक समाजको माध्यमबाट सामाजिक सञ्जालमा फैलाइएको मुस्लिम अल्पसंख्यकप्रतिको घृणा जरासम्म पुग्दै छ । यसले समाजलाई ध्रुवीकरण गर्दै छ । यसरी सामाजिक सञ्जालको आडमा बहुसंख्यकलाई तत्कालका लागि प्रिय लाग्ने सस्ता मुद्दा उठान गरेर प्रियतावादी राजनीति हाबी हुँदै गएको छ । चिन्तक फ्रान्सिस फुकुयामाको भाषामा यसरी उदाएको प्रियतावाद एक राजनीतिक समस्या हो । यस्तै इतिहासकार युवल नोवा हरारीको भाषामा विचारविहीनताको राजनीति हाबी हुनु लोकतन्त्रका लागि खतरा हो ।

सामाजिक सञ्जालको लत, यसको दुरूपयोग र राजनीतिक मनोविज्ञानमा परेको प्रभावको हिसाबले हेर्दा नेपालमा सामाजिक सञ्जाल एक मनोरोगको रूपमा फैलिँदै छ । यसले नेपालको 'भोटर्स डाइनामिक'मा व्यापक परिवर्तन ल्याएको छ । सामाजिक अराजकताको त पराकाष्ठा नै देख्न सकिन्छ । अन्य देशमा खासगरी आप्रवासी, शरणार्थी र धार्मिक अल्पसंख्यकविरूद्धका सेन्टिमेन्ट प्रभावी छन् । तर, नेपालमा 'एन्टी गभर्नमेन्ट सेन्टिमेन्ट' विकास गराउन सामाजिक सञ्जालको योगदान बढी देखिन्छ ।

•••

अहिले मानिसको सूचनाको मूल स्रोत सामाजिक सञ्जाल भएको छ। सामाजिक सञ्जालमा रहेका बहुमत सूचना भ्रमपूर्ण हुने गरेका तथ्यले देखाएका छन्। सही सूचनाभन्दा गलत सूचना ६ गुणा छिटो फैलन्छ। सूचनाको व्यापार गर्नेहरूले गलत सूचनाको खेती गरेर स्वार्थपूर्ति गर्छन्। त्यस्तै संयमितभन्दा आक्रामक सूचना पनि धेरै गुणा छिटो फैलन्छन्। यस्ता सूचनाप्रति मानिसको आकर्षण पनि बढ्दै जान्छ।

•••

अहिले बहुसंख्यक जनतामा राज्यप्रति अपनत्वभाव छैन । जनताले सत्ताबाहिरकालाई मन पराउने भएका छन् । यस्तो राजनीतिक मनोविज्ञानमा खेलेर सत्तामा पुग्न सकिने ठानी नेपालमा विभिन्न नाममा प्रियतावादी राजनीति हाबी हुन खोज्दै छ । पुराना वैचारिक भनिएका दलहरू पनि विचारले भोटर्सको मनोविज्ञानमा प्रभाव पार्न त्यति सफल नभएपछि भोटर्सको आकांक्षाको बाढीमा बढारिँदै हिँड्न खोजे । नयाँ उदाउन खोज्नेहरूले पनि विचार केही होइन, बरू जनताको भावना सबै थोक हो भनेर सस्ता कुरा गरे ।

परिणामतः देश एक प्रकारले विचारविहीन राजनीतिको दुश्चक्रमा भासिँदै गएको छ । नेपालमा अहिले तीन प्रकारका पहिचानवादी, धार्मिक र रित्तो (इम्प्टी) दक्षिणपन्थी प्रियतावादीले टाउको उठाउन खोज्दै छन् । पहिलो र दोस्रो लगभग अवसानको दिशामा छन्, जुन जनताले बुझिसके । अब तेस्रो रित्तो प्रियतावादीहरू केही समय चर्चामा आउनेछन् । यिनीहरूले आधुनिक प्रविधिको विकास र सामाजिक सञ्जालबाट निर्मित राजनीतिक मनोविज्ञानमा खेल्ने प्रयास गर्नेछन् । यिनीहरू त्यतिवेलासम्म रहनेछन्, जतिवेलासम्म नयाँ राजनीतिक मनोविज्ञानलाई समेत बुझेर वैचारिक रूपमा नेतृत्व गर्ने पार्टीहरू बलिया बन्दैनन् ।

सामाजिक सञ्जालको भरमा निर्माण भएको राजनीतिक मनोविज्ञान एक राजनीतिक विषय हो । यसको जगमा आउने प्रियतावादी राजनीति राजनीतिक समस्या हो । यी दुवैको उपचार फ्रान्सिस फुकुयामाले भनेजस्तो राजनीतिक रूपमा खोज्नुपर्छ । यसरी भोटको नाममा भिडको आग्रहअनुसार राजनीति अगाडि बढ्ने हो भने विग्रहको भड्खालोमा जानुको विकल्प रहँदैन । त्यसैले भिडले डिल होइन, विचारले लिड गरेर भिडलाई ठीक दिशामा लैजानुपर्छ । वैचारिक राजनीतिको विकल्प विचारविहीनताको राजनीति होइन, बरू विचारविहीनताको विकल्प वैचारिक राजनीति हो । (नयाँ पत्रिका)

एमसिसी परियोजनामा दोस्रो निर्माण ठेक्का

काठमाडौं । रातमाटे सबस्टेसन बनाउन भारतको टेक्नो इलेक्ट्रिक एन्ड इन्जिनियरिङसँग पाँच करोड १६ लाख डलरमा ठेक्का

नेपाल सरकारको लगानी र मिलिनियम च्यालेन्ज कर्पोरेसन (एमसिसी) अनुदानमा बन्ने तीन सबस्टेसनमध्ये थप अर्को एक सबस्टेसन निर्माणका लागि पनि ठेक्का सम्झौता भएको छ । मिलिनियम च्यालेन्ज एकाउन्ट (एमसिए) नेपालले नुवाकोटको बेलकोटगढी नगरपालिका-७, रातमाटेमा बन्ने चार सय केभी सबस्टेसन बनाउन भारतको टेक्नो इलेक्ट्रिक एन्ड इन्जिनियरिङ कम्पनी लिमिटेडसँग सम्झौता भएको हो ।

एमसिएले गत २७ वैशाखमा नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता-पश्चिम)मा बन्ने चार सय केभी क्षमताको नयाँ बुटवल सबस्टेसन निर्माणका लागि भारतीय कम्पनी लिङ्सन इन्डिया प्रालिसँग तीन करोड ५३ लाख डलरमा ठेक्का सम्झौता गरेको थियो । एमसिसी परियोजना निर्माणका लागि भएको यो दोस्रो ठेक्का सम्झौता हो । सबस्टेसनतर्फ अब न्यु दमौली सबस्टेसनको ठेक्का सम्झौता हुन बाँकी छ ।

एमसिएले बुटवल, रातमाटे र दमौलीमा गरेर तीनवटा चार सय केभी क्षमताका सबस्टेसन बनाउँदै छ । बाँकी न्यु दमौली सबस्टेसनको निर्माणका लागि पनि छिट्टै ठेक्का सम्झौता गरिने एमसिए नेपालका कार्यकारी निर्देश खड्ग विष्टले जानकारी दिए । शुक्रबार काठमाडौंमा एमसिए नेपालका कार्यकारी निर्देशक खड्गबहादुर विष्ट र टेक्नो इलेक्ट्रिक एन्ड इन्जिनियरिङ कम्पनी लिमिटेडका व्यापार निर्देशक राजीव अग्रवालले सम्झौतापत्रमा हस्ताक्षर गरेका हुन् । पाँच करोड १६ लाख अमेरिकी डलरमा निर्माण कम्पनीसँग ठेक्का सम्झौता भएको हो । कम्पनीले यस परियोजना बनाउन पाँच करोड १७ लाख ९६ हजार डलरबराबरको वित्तीय प्रस्ताव गरेको थियो, त्यसमा छुटसहित गरेर पाँच करोड १६ लाख डलरमा ठेक्का सम्झौता भएको हो ।

ठेक्काको अवधि तीन वर्ष तीन महिना रहेको छ । आवश्यक प्राविधिक तयारी पूरा गरेर ठेक्काको अवधि सुरू हुनेछ । उक्त चार सय केभीको सबस्टेसन ग्यास इन्सुलेटेड स्विचगियर (जिआइएस) प्रविधिमा निर्माण गरिनेछ । निर्माण सम्पन्न भएपछि एक हजार मेगाभोल्ट एम्पियर क्षमताको हुने रातमाटे सबस्टेसन नेपालकै ठूला सबस्टेसनहरूमध्ये एउटा हुनेछ । यसबाट तीन हजार दुई सय मेगावाटभन्दा बढी विद्युत् प्रवाह गर्न सकिनेछ । एमसिएले तीन सबस्टेसनलाई तीन लटमा विभाजन गरेर १० चैत ०७९ देखि २ कात्तिक ०८० सम्म टेन्डर आह्वान गरेको थियो ।

रातमाटे सबस्टेसन टेक्नो इलेक्ट्रिक एन्ड इन्जिनियरिङले सबैभन्दा कम पाँच करोड १७ लाख ९६ हजार डलरबराबरको वित्तीय प्रस्ताव गरेको थियो । यसैगरी साइमेन्स लिमिटेडले ६ करोड ७६ लाख ३८ हजार डलर र केइसी इन्टरनेसनलले सात करोड २९ लाख ४५ हजार डलरबराबरको वित्तीय प्रस्ताव गरेका थिए ।

यसैगरी, अब सम्झौता हुन बाँकी न्यु दमौली सबस्टेसनमा टेक्नो इलेक्ट्रिक एन्ड इन्जिनियरिङले नै सबैभन्दा कम तीन करोड ९८ लाख २० हजार डलरबराबरको वित्तीय प्रस्ताव गरेको छ । यसबाहेक केइसी इन्टरनेसनलले चार करोड ८४ लाख १८ हजार डलर, साइमेन्स लिमिटेडले पाँच करोड २३ लाख २२ हजार डलर र नेसनल कन्ट्राक्टिङ कम्पनी लिमिटेड ६ करोड ११ लाख १० हजार डलरबराबरको वित्तीय प्रस्ताव गरेका छन् ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका प्रबन्ध निर्देशक कुलमान घिसिङले चार सय केभी रातमाटे सबस्टेसनको निर्माण नेपालको ऊर्जा क्षेत्रमा महत्वपूर्ण उपलब्धि हुने बताए । एमसिए-नेपालका कार्यकारी निर्देशक खड्गबहादुर विष्टले सबस्टेसन र प्रसारणलाइन निर्माणसम्बन्धी सम्पूर्ण कामलाई तीव्रता दिइरहेको बताए ।

सडक विभागको तत्काल भुक्तानी गर्नुपर्ने दायित्व १३ अर्ब, तर बजेट छैन

काठमाडौं । आर्थिक वर्ष ०८०/८१ सकिन एक महिना बाँकी रहँदा सरकारले तत्काल तिर्नुपर्ने निर्माण क्षेत्रको भुक्तानी १३ अर्ब रूपैयाँ पुगेको छ । यो सडक विभागअन्तर्गत ठेक्का लागेका सडक र पुल निर्माणको दायित्व हो । सम्बन्धित शीर्षकमा बजेट नहुँदा उक्त रकम महिनौँदेखि भुक्तानी हुन सकेको छैन ।

तत्काल भुक्तानी गर्न नसके आगामी असार मसान्तसम्म यस्तो दायित्व थप बढेर २२ अर्ब पुग्ने अनुमान सडक विभागको छ । तर, यसका लागि बजेट सुनिश्चित गर्न अर्थ मन्त्रालयले आनाकानी गर्दै आएको विभागका अधिकारीहरू बताउँछन् । विभाग महानिर्देशक रामहरि पोखरेलले अर्थ मन्त्रालयबाट रकमान्तरको सहमति र बजेट निकासा नहुँदा भुक्तानी गर्न नसकेको बताए । विभागले चैतसम्म १६ अर्बबराबरको बिल स्वीकृत गरेको थियो । त्यसमा हालसम्म आउँदा तीन अर्ब मात्रै भुक्तानी भइसकेको छ । बाँकी १३ अर्ब भने भुक्तानी हुन बाँकी छ । तर, त्यससम्बन्धी शीर्षकमा बजेट नहुँदा भुक्तानी गर्न नसकेको उनले बताए ।

त्यो दायित्व भुक्तानी गर्न विभागले आवश्यक बजेट रकम रकमान्तर गर्ने सहमति माग्दै अर्थ मन्त्रालयमा प्रस्ताव पठाएको छ । तर, अर्थ मन्त्रालयले अझै रकमान्तरको सहमति नदिएको विभागको भनाइ छ । 'यसमा वैशाखयता स्वीकृत भएका बिल जोड्न बाँकी छ । असारसम्म पुग्दा चालू आवमै भुक्तानी गर्नुपर्ने दायित्व २० देखि २२ अर्ब पुग्न सक्छ,' उनले भने, 'अर्थ मन्त्रालयले बजेट दिएमा भुक्तानी गर्न समस्या छैन । यदि समयमै बजेट दिएन भने आगामी आवका लागि ठूलो दायित्व सर्ने त भयो नै । साथै, निर्माण कार्य पनि नमज्जाले प्रभावित हुने देखिन्छ ।'

सडक विभागका महानिर्देशक रामहरि पोखरेल भन्छन्- पहिला-पहिला हामीले असार महिनाभित्रै कुनै पनि हालतमा भुक्तानी गर्ने गरेका थियौँ । त्यो अवस्थामा निर्माण व्यवसायीले असारसम्म भए पनि भुक्तानी पाइन्छ भनेर काम गर्थे । तर, गत आवमा केही दायित्व बाँकी रह्यो । त्यसपछि निर्माण व्यवसायीलाई असारसम्म पनि भुक्तानी पाइन्छ भनेर विश्वास छैन । त्यसपछि उनीहरूले काम पनि राम्रोसँग नगरेको जस्तो लागेको छ ।

सामान्यत विभागले चालू आवको दायित्व अर्कोमा आवमा सार्ने गरेको थिएन । असार मसान्तसम्म सम्पूर्ण दायित्व भुक्तानी गर्ने गरेको थियो । सोही कारण असारसम्म भुक्तानी पाइन्छ भन्ने आशामा निर्माण व्यवसायीले पनि काम गर्थे । तर, गत आवदेखि त्यो प्रवृत्ति भत्किएको छ । गत आवमा पनि विभागले भुक्तानी दिन नसक्दा बिल स्वीकृत भएकै तीन अर्ब ९६ करोड दायित्व चालू आवमा सरेको थियो, त्यो दायित्व विभागले चालू आवको पुससम्म भुक्तानी गरेको थियो । यसपालि पनि यथार्थपरक बजेट बनाउन नसक्दा ठूलो दायित्व आगामी आवमा सर्ने जोखिम बढेको छ । यही डरले निर्माण व्यवसायीले राम्रोसँग काम पनि नगरेको निर्माण व्यवसायी बताउँछन् ।

'पहिला-पहिला हामीले असार महिनाभित्रै कुनै पनि हालतमा भुक्तानी गर्ने गरेका थियौँ । त्यो अवस्थामा निर्माण व्यवसायीले असारसम्म भए पनि भुक्तानी पाइन्छ भनेर काम गर्थे । तर, गत आवमा केही दायित्व बाँकी रह्यो,' उनले भने, 'त्यसपछि निर्माण व्यवसायीलाई असारसम्म पनि भुक्तानी पाइन्छ भनेर विश्वास छैन । त्यसपछि उनीहरूले काम पनि राम्रोसँग नगरेको जस्तो लागेको छ ।'

सरकारले तत्काल बजेट व्यवस्थापन नगरे आगामी आवमा ठूलो दायित्व सर्ने जोखिम बढेको महानिर्देशक पोखरेलले बताए । 'हामी त असारभित्रै सबै दायित्व भुक्तानी गर्न चाहन्छौँ । तर, बजेट त हुनुपर्‍यो ? यद्यपि, यसमा उपप्रधानमन्त्री तथा भौतिक पूर्वाधार तथा यातायातमन्त्री रघुवीर महासेठले जसरी पनि बजेट व्यवस्थापन गर्छु भन्नुभएको छ,' उनले भने, 'त्योअनुसार चालू आवमै भुक्तानी गर्न सकिन्छ भन्ने आशा त छ । तर, त्यो भएन भने ठूलो दायित्व आगामी आवमा सर्छ । त्यसले आगामी आवको बजेट व्यवस्थापनलाई पनि प्रभावित बनाउँछ ।'

सरकारले लक्ष्यअनुसार राजस्व परिचालन र यथार्थपरक विनियोजन गर्न नसक्दा ठेक्काको भुक्तानी गत आवदेखि नै अन्योलमा छ । त्यो समस्या यसपालि झन् बढेको अनुभूति भएको निर्माण व्यवसायी बताउँछन् । असार मसान्त नजिकिँदै गर्दा सरकारलाई राजस्व परिचलान र खर्चको दबाब बढ्दै गएको छ ।

भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयका सहसचिव सुशीलबाबु ढकालले पनि बजेट भएको अवस्थामा विभागबाट तत्काल १६ अर्ब रूपैयाँ भुक्तानी गर्न सकिने बताए । 'निर्माण व्यवसायीले त साढे ३४ अर्ब नै दाबी गर्नुभएको छ । त्यसका लागि थप प्रक्रिया पूरा गर्नुपर्छ । तर, तत्काल भुक्तानी गर्न मिल्ने भने १६ अर्ब रूपैयाँजति छ । तर, बजेट नहुँदा त्यो दायित्व भुक्तानी गर्न सकिएको छैन,' उनले भने, 'त्यसमा अर्थ मन्त्रालयले तत्काल दुई अर्ब रूपैयाँ निकासा गर्दै छ भन्ने जानकारी आएको छ । त्यो आएपछि भुक्तानी गरिहाल्छौँ । बाँकी रकम भुक्तानी गर्न अर्थ मन्त्रालयमा पहल गरिरहेका छौँ ।'

खेलकुद

अनुभवको कमीले नेपाल पराजित

खेलको पहिलो बलमै सोमपाल कामीले विकेट लिएका थिए र सानो लक्ष्य पछ्याउँदा नेपाली इनिङ्सको पहिलो बलमा कुशल भुर्तेलले चौका प्रहार गरेका थिए । तर त्यसले मात्र नेपाल अनुकूलको नतिजा निकाल्न काफी थिएन । बाँकी समय भने नेपाल पछाडि नै पर्‍यो र बंगलादेशसँग २१ रनले पराजित भयो । फलतः नेपालले विश्व क्रिकेटको सबैभन्दा ठूलो मञ्चको यात्रा जितविहीन बन्दै टुंग्याएको छ ।

सोमपालले सेन्ट भिन्सेन्टस्थित आर्नोस भेल मैदानमा पहिलो बलमै तान्जिद हसनलाई कट एन्ड बोल्ड गरेपछि फस्किएको बंगलादेश १९.३ ओभरमा १ सय ६ रनमा अलआउट भएको थियो । सोमपाल, कप्तान रोहित पौडेल, दीपेन्द्रसिंह ऐरी र सन्दीप लामिछानेले २-२ विकेट लिएपछि नेपालले टेस्ट राष्ट्र बंगलादेशविरुद्ध बलिङतर्फ असाधारण प्रदर्शन गरेको थियो ।

बंगलादेशको ब्याटिङ यतिसम्म दयनीय थियो कि टोलीका कुनै पनि खेलाडीले २० रनको स्कोर छुन सकेनन् । भेट्रान सकिब अल हसनले बनाएको १७ रन नै उच्च रह्यो । ब्याटरका लागि पिच कठिन थियो । नेपाली टोलीका प्रमुख ५ बलरमा नरहेका रोहित र कुशल भुर्तेलले आफ्नो कोटाको ४-४ ओभर बलिङ गरे । उनीहरूले निकै किफायती बलिङ गर्दै क्रमशः २० र २२ रन मात्र दिए । बलिङमा दीपेन्द्र र सन्दीपको पनि दबदबा थियो । स्पिनर हाबी खेलमा मध्यम गतिका प्रमुख बलर अविनाश बोहराले १९ औं ओभरमा मात्र बलिङको अवसर पाएका थिए । ३ ओभर बलिङमा १० रन मात्र दिएर २ विकेट लिएका तीव्र बलर सोमपाललाई उनको बाँकी एक ओभर गराउन नेपाली टोलीले उचित ठानेन ।

पावर प्लेमा २६-५ को स्थितिमा पुगेको नेपाल अन्ततः १९.२ ओभरमा ८५ रनमै अलआउट भयो । यो सँगै बंगलादेशले ट्वान्टी-२० विश्वकपमा सबैभन्दा कम स्कोर रक्षा गर्ने कीर्तिमान बनायो । यसै विश्वकपमा दक्षिण अफ्रिकाले १ सय १३ रन जोगाउँदै बंगलादेशलाई १०९-७ मा रोकेको थियो । केही तथ्यांकले नेपाल र बंगलादेशबीचको खेल दुर्लभ बनाएको थियो । ट्वान्टी-२० विश्वकपमा यो यस्तो खेल थियो, जहाँ दुवै टोली तेस्रो पटक अलआउट भए । सन् २०१० मा पाकिस्तान र अस्ट्रेलिया तथा २०१४ मा न्युजिल्यान्ड र श्रीलंकाबीचको प्रतिस्पर्धामा पनि दुवै टोली अलआउट भएका थिए ।

स्पिनमैत्री विकेटमा बंगलादेश सिमरहरू चम्किएका थिए । तान्जिम हसन सकिब र मुस्ताफिजुर रहमानले सानदार बलिङ गरेपछि बंगलादेशले सानो स्कोरिङ खेलमा विजय हात पारेको हो । तान्जिमले ४ ओभरमा २ मेडन राख्दै ७ रन खर्चेर ४ तथा मुस्ताफिजुरले ४ ओभरमा १ मेडनसहित ७ रन खर्चेर १ विकेट लिए । अर्का तीव्र गतिका बलर तास्किन अहमदले १ विकेट लिएका थिए । सकिब अल हसनले २.२ ओभरमा ९ रन खर्चेर अन्तिम २ विकेट लिए । तान्जिम र मुस्ताफिजुरले प्रतिओभर १.७५ को इकोनोमीमा बलिङ गरे । नेपालले पावर प्लेको ३६ मध्ये २४ बल डट खेलेको थियो, जसमा तान्जिमले लगातार दुई मेडन ओभर फाले । उनले २४ बलमध्ये २१ बल डट फालेका थिए । ट्वान्टी-२० विश्वकप इतिहासमा एउटा बलरले एकै खेलमा फालेको यो सबैभन्दा बढी डट बल संख्या हो ।

भुर्तेललाई ४ रनमा बोल्ड गरेका तान्जिमले अनिल शाहलाई शून्य र कप्तान पौडेललाई १ रनमा आउट गरी पावर प्लेमै बंगलादेशलाई हाबी बनाए । तीव्र बलर करण केसीको स्थानमा ल्याइएका सन्दीप जोरालाई तान्जिमले चौथो सिकार बनाए । जोरा ८ बल खेलेर १ रनमा आउट भए । 'हामीलाई यो स्कोर रक्षा गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वास थियो, यो मेरो अहिलेसम्मकै उत्कृष्ट बलिङ स्पेल हो, यसमा म रमाइरहेको छु,' प्लेयर अफ द म्याच तान्जिमले खेलपछि भने, 'नेपालका पहिलो बलर (सोमपाल)ले यो विकेटमा राम्रो गरे, त्यो हामीले नोटिस गरिरहेका थियौं । उनले एक्स्ट्रा बाउन्स हानिरहेका थिए, हामीले यसबारे छलफल गरिरहेका थियौं । हामीलाई विकेट कडा छ भन्ने लागेको थियो ।'

दक्षिण अफ्रिका र बंगलादेश दुवै खेलमा भुर्तेल र रोहितले जिम्मेवारी लिएर खेल्न सकेनन् । रोहित त तान्जिमको 'माइन्ड गेम' मा फसे । नेपाल प्रतियोगिताको सबैभन्दा युवा टोली हो । यसले टोलीमा अनुभवी खेलाडीको महत्त्व दर्साएको छ । दक्षिण अफ्रिका र बंगलादेश दुवैले अनुभवका आधारमा नेपालविरुद्धको खेल जिते । क्रिजमा आउनेबित्तिकै रोहितको तान्जिमसँग रस्साकस्सी पर्‍यो ।

आसिफ शेखले १४ बलमा ४ चौका प्रहार गरी १७ रन बनाए । बंगलादेशको इनिङ्समा नेपाली स्पिनर र नेपालको इनिङ्समा तीव्र बलरको वर्चस्व रहेकाले सुझबुझ ब्याटिङको कमीमा दुवै टोली सानो स्कोरको खेलमा फसेको देखिन्थ्यो । यो चाल नेपाली ब्याटिङले पहिलो पावर प्लेपछि मात्र पाएको थियो । पाँच प्रमुख ब्याटरलाई गुमाएपछि मात्र नेपालले बाउन्ड्री बिर्सिए जसरी १-२ रनमा केन्द्रित भयो । कुशलले खेलकै सर्वाधिक २७ रन बनाए । उनले आफ्नो ३५ औं बलमा पहिलो बाउन्ड्री प्रहार गरे । दीपेन्द्रले ३१ बल खेलेर २ चौका र १ छक्कासहित २५ रन बनाए । १७ औं ओभरमा कुशल मल्ल आउट भएसँगै नेपालको सम्भावना लगभग सकिएको थियो । मुस्ताफिजुरलाई स्ट्रेटमा ठूलो सट हान्न खोज्दा कुशल फसेका थिए र नाजमुल हुसैनले मिडअफमा र निङ क्याच लिए । उनी आउट हुँदा नेपाललाई विजयका निम्ति २० बलमा २९ रन आवश्यक थियो ।

१८औं ओभरको पहिलो बलमा दीपेन्द्रले तास्किनलाई प्वाइन्टको माथि छक्का प्रहार गर्दा नेपालको आशा पुनः ब्युँतिएको थियो । तर त्यसपछि नेपालका लागि सम्फन केही रहेन, जम्मा २ रनमात्र बनाउन सक्यो । नेपालले अन्तिम ४ विकेट केवल १ रनमा गुमाएको थियो । यस जितसँगै बंगलादेशले सुपर 'एट' मा स्थान पक्का गरेको हो । पहिलो खेलमा दक्षिण अफ्रिकासँग पराजित बंगलादेशले त्यसपछि लगातार तीन खेल जितेको हो । नेपाल यसअघि अमेरिकाको डालासमा नेदरल्यान्ड्सँग ६ विकेटले र यही मैदानमा दक्षिण अफ्रिकासँग १ रनले पराजित भएको थियो । श्रीलंकासँगको फ्लोरिडामा भएको खेल वर्षाले रद्द भएको थियो । नेपालले दुई दिनअघि सेन्ट भिन्सेन्टमै दक्षिण अफ्रिकालाई १ सय १५ रनमा रोके पनि १ रनको हार बेहोरेको थियो ।

नेपालले यसअघि २०१४ मा ट्वान्टी २० विश्वकपमा पहिलो पटक सहभागिता जनाउँदा हङकङ र अफगानिस्तानलाई पराजित गरेको थियो भने बंगलादेशसँग हार बेहोरेको थियो । नेपाल यसपालि भने रित्तो हात घर फर्किन लागेको हो ।

कर्पोरेट

● हिमालयन बैंकले एफपिओ निष्कासन गर्ने

हिमालयन बैंकले एफपिओ निष्कासन गर्ने भएको छ । निष्कासन तथा बिक्री प्रबन्धकमा बैंकले सिटिजन्स क्यापिटललाई नियुक्त गरेको छ ।

यससम्बन्धी सम्झौतामा बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत अशोकशमशेर जबरा तथा सिटिजन्स क्यापिटलका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सबिर बादे श्रेष्ठले हस्ताक्षर गरे । सम्झौताअनुसार सिटिजन्स क्यापिटलले हिमालयन बैंकको थप सार्वजनिक निष्कासनका लागि बिक्री प्रबन्धकको कार्य गर्नेछ ।

● रावा बैंकको नयाँ शाखा पाँचखालमा

राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडले नयाँ शाखा विस्तार गरेको छ । बैंकले काभ्रेपलाञ्चोकको पाँचखाल नगरपालिका वडा नं ४, तामाघाटस्थित शाखा कार्यालय पाँचखाल विस्तार गरी सोमबारबाट कारोबार शुभारम्भ गरेको छ । योसँगै बैंकका शाखा कार्यालयको संख्या दुई सय ८८ पुगेको छ ।

बैंकले हाल देशभरका दुई सय ८८ शाखा कार्यालय, तीन सय पाँच एटिएम, ९९ वटा शाखारहित बैंकिङ सेवा, ७१ वटा एक्स्टेन्सन काउन्टरबाट वित्तीय सेवा दिँदै आइरहेको छ ।

● एनसेलको 'मेरो नम्बर, मेरै च्वाइस' योजना

एनसेलले 'मेरो नम्बर, मेरै च्वाइस' योजना सञ्चालनमा ल्याएको छ । यो योजनाअन्तर्गत प्रयोगकर्ताले आफूलाई मनपर्ने अन्तिमको ६ वटा अंक रोजेर आफ्नो मोबाइल नम्बर निर्धारण गर्न सक्नेछन् । जन्मदिन, सहयात्रीलाई पहिलोपटक भेटेको दिन, सवारीसाधनको नम्बर वा जुनसुकै महत्वपूर्ण मिति वा नम्बरलाई सधैंका लागि आफ्नै मोबाइल नम्बरमा परिणत गरी 'सधैं अन' रहन सकिने कम्पनीले जनाएको छ ।

यो योजना मोबाइल नम्बर ९,७०५ नम्बर रेन्जबाट सुरू हुनेछ । विशेष 'सधैं अन' नम्बर प्राप्त गर्न चाहने ग्राहकले अन्तिम ६ अंक आफैं रोजेर आफ्नो विशिष्ट मोबाइल नम्बर बनाउन सक्छन् । यसका लागि ग्राहकले सीधैं एनसेल एप वा एनसेल वेबसाइटमा गएर 'मेरो नम्बर, मेरै च्वाइस' क्लिक गरी आफूले चाहेको मोबाइल नम्बरको पछिल्लो ६ अंक उपलब्ध भए-नभएको सजिलै हेरेर तत्काल अनलाइन बुकिङ गर्न सक्ने कम्पनीको भनाइ छ । त्यस्तै, हाल प्रयोग गर्दै आएको मोबाइल नम्बरको पछिल्लो ६ अंक मिल्ने गरी नयाँ मोबाइल नम्बर लिन सकिने सुविधा यो योजनाको प्रमुख विशेषता रहेको बताइएको छ ।

'मोबाइल नम्बर हाम्रो पहिचान बनिसकेको छ,' एनसेलका चिफ कमर्सियल अफिसर उमेर मोहसिनले भने, 'आफूलाई जीवरभर यादगार रहने नम्बरका आधारमा आफ्नै मोबाइल नम्बर रोज्न सकिने यो विशेष योजना सञ्चालनमा ल्याउन पाउँदा हामी एकदमै खुसी छौं ।'

यस योजनाअन्तर्गत ९७०५ रेन्जबाट मोबाइल नम्बर छनोट गर्न नौ लाखभन्दा बढी मोबाइल नम्बर उपलब्ध रहेको बताइएको छ । एनसेलले फर्स्ट कम, फर्स्ट सर्भ बेसिसमा उपलब्ध नम्बर वितरण गर्नेछ । यो सिम एनसेलले हाल सञ्चालन गरिरहेको 'सधैं अन' प्लानअन्तर्गत पाँच सयदेखि एक हजार चार सय ९९ रुपैयाँसम्मको प्लानमा बन्डल सेवाका रूपमा उपलब्ध गराउनेछ ।

● पारस खड्का वाइफाई नेपालको ब्रान्ड एम्बासडर

नेपाल क्रिकेट संघ क्यानका सचिव एवं राष्ट्रिय टोलीका पूर्वकप्तान पारस खड्का वाइफाई नेपाल प्रालिको ब्रान्ड एम्बासडर बनेका छन् । इन्टरनेट सेवाप्रदायक वाइफाई नेपालले खड्कालाई ब्रान्ड एम्बासडरमा नियुक्त गरेको हो । सन् २०२२ मा स्थापना भएको वाइफाई नेपाल कम्पनीले सबैभन्दा सुलभ इन्टरनेट सेवा उपलब्ध गराउँदै आएको छ । कम्पनीका सिइओ शत्रुहन पन्जियारले खड्काजस्तो व्यक्तित्वलाई कम्पनीको ब्रान्ड एम्बासडरका रूपमा पाउँदा आफूलाई खुसी लागेको बताए । 'हामीले प्रदान गर्ने इन्टरनेट सेवालाई आमनागरिकको पहुँचमा पुऱ्याउन मद्दत पुग्नेछ,' उनले भने, 'खड्का नेपाली समाजका प्रेरणादायक व्यक्तित्व हुन् र उनीसँगको साझेदारीले हामीलाई हाम्रा ग्राहकको विश्वास जित्न मद्दत गर्नेछ ।'

एम्बासडर खड्काले वाइफाई नेपालको सेवाबाट आफू प्रभावित भएको बताए । गुणस्तरीय फाइबर इन्टरनेट सस्तो मूल्यमा प्रदान गर्ने कम्पनीको यो उद्देश्यले इन्टरनेट अब सामान्य जनताका लागि विलासिता नभई आवश्यकताका रूपमा उपलब्ध हुने उनले बताए ।

● सिटिजन्स बैंक र स्तूपा स्वास्थ्य सेवाबीच समझदारी

सिटिजन्स बैंक इन्टरनेसनल लिमिटेड र चुच्चेपाटीस्थित स्तूपा स्वास्थ्य सेवा सहकारी संस्था लिमिटेडबीच सिटिजन्स बैंकका ग्राहकलाई विशेष छुट दिने समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको छ । समझदारीअनुसार बैंकका कार्डवाहक र मोबाइल बैंकिङ ग्राहकले स्तूपा स्वास्थ्य सेवा सहकारी संस्थामा १० प्रतिशतसम्मको आकर्षक छुट पाउनेछन् । यस किसिमको सहकार्यबाट बैंकका ग्राहक लाभान्वित हुनुका साथै नगद कारोबारबाट डिजिटल कारोबारतर्फ उत्प्रेरित हुने विश्वास बैंकले लिएको छ ।

● बाल अस्पताललाई सिद्धार्थ बैंकको एक करोड सहयोग घोषणा

सिद्धार्थ बैंक लिमिटेडले काठमाडौं इन्स्टिच्युट अफ चाइल्ड हेल्थ (केआइओसिएच)लाई एक करोड आर्थिक सहयोग गर्ने भएको छ । बैंकले बालबालिकालाई उचित र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यका साथ निर्माण भइरहेको उक्त बाल अस्पताललाई सहयोगस्वरूप एक करोड रूपैयाँ प्रदान गर्ने सम्झौता गरेको छ । सम्झौतापत्रमा बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत सुन्दरप्रसाद कँडेल र अस्पतालका अध्यक्ष तथा वरिष्ठ मुटु शल्यचिकित्सक प्रा.डा. भगवान कोइरालाले हस्ताक्षर गरे । यस सहयोगले बाल स्वास्थ्य क्षेत्रमा उचित र गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न अहं भूमिका खेल्ने विश्वास बैंकले लिएको छ । बैंकले दिगो विकास लक्ष्यलाई सधैं आफ्नो उच्च प्राथमिकतामा राखी समाजको विकासमा टेवा पुऱ्याउने उद्देश्य लिँदै विभिन्न सामाजिक कार्यमा सहभागिता जनाउँदै आएको छ ।

● हिमालयन बैंकका दुई शाखा स्थानान्तरण

हिमालयन बैंक लिमिटेडले शाखा स्थानान्तरण गरेको छ । सिभिल बैंकलाई प्राप्ति गरेपश्चात् नजिक भएका शाखा सञ्जालमध्ये त्रिपुरेश्वर शाखालाई स्थानान्तरण गरी काठमाडौं महानगरपालिका- ११, थापाथलीबाट सम्पूर्ण बैंकिङ सेवा प्रदान गर्ने गरी सञ्चालनमा ल्याएको छ । उक्त शाखाको उद्घाटन बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत अशोकशमशेर राणाले गरे । यसैगरी, बैंकले नारायणगढ शाखालाई पनि स्थानान्तरण गरी भरतपुर महानगरपालिका वडा नं १ मा मेनरोड शाखा, नारायणगढका नामबाट बैंकिङ सेवा प्रदान गर्ने गरी सञ्चालनमा ल्याएको जनाएको छ ।

● ग्राहकलाई नेपाल टेलिकमका थरी-थरी प्याकेज

नेपाल टेलिकमले जिएसएम मोबाइल तथा एफटिटिएच (फाइबर टु द होम)मा विभिन्न आकर्षक प्याकेज ल्याएको छ । प्याकेजअन्तर्गत सजिलो अनलिमिटेड प्रिपेड तथा पोस्टपेड योजनाअन्तर्गत पाँच सय ९९ रुपैयाँमा कम्पनीकै नेटवर्कमा अनलिमिटेड अन-नेट भ्वाइस तथा अन्य नेटवर्कमा सय मिनेट कल गर्न सकिने (अफ-नेट भ्वाइस) प्याकेज उपलब्ध हुनेछ । त्यसैगरी, सजिलो प्याकअन्तर्गत ६ सय ३६ रूपैयाँमा अनलिमिटेड अन-नेट भ्वाइस, एक सय ५० मिनेट अफ-नेट भ्वाइस तथा एक सय अन-नेट एसएमएसका साथै नौ जिबी डेटा सेवा उपलब्ध हुने कम्पनीले जनाएको छ ।

यसका साथै सजिलो सात सय ९९ रूपैयाँको प्याकेजमा अनलिमिटेड अल-नेट भ्वाइस, ३० जिबी डेटा र एक सय ५० अन-नेट एसएमएस र नौ सय ९९ रूपैयाँको प्याकेजमा अनलिमिटेड अल-नेट भ्वाइस सेवा, ६० जिबी डेटा र २०० अन-नेट एसएमएस सेवा उपलब्ध हुने बताइएको छ ।

कम्पनीले उच्च मात्रामा भ्वाइस तथा डेटा सेवा प्रयोग गर्ने सेवाग्राहीको मागलाई मध्यनजर गरी सजिलो एक हजार चार सय ९९ रूपैयाँको प्याकेज र सजिलो एक हजार नौ सय ९९ रूपैयाँको प्याकेज पनि सञ्चालनमा ल्याएको छ । सबै प्याकेजहरूमा प्रिपेड मोबाइल प्रयोगकर्ताका लागि २८ दिन र पोस्टपेड मोबाइल प्रयोगकर्ताका लागि ३० दिनसम्म चलाउन सकिने गरी समयावधि तोकिएको छ ।

त्यस्तै, इन्डिया भ्वाइस कल प्याकेजअन्तर्गत ८० रूपैयाँमा एक दिन प्रयोग सकिने २० मिनेटको भ्वाइस सेवा उपलब्ध हुनेछ भने दुई सय ७० रूपैयाँमा सात दिनसम्म प्रयोग गर्न सकिने ७५ मिनेटको भ्वाइस सेवा उपलब्ध हुने बताइएको छ । त्यसैगरी, एफटिटिएचका विभिन्न प्याकेजलाई अझै ग्राहकमैत्री बनाएको कम्पनीको दाबी छ ।

● कर्मचारीलाई नेसनल लाइफको प्रशिक्षण

नेसनल लाइफ इन्स्योरेन्स कम्पनीले आफ्ना वरिष्ठ कर्मचारीलाई स्वस्थ र सन्तुलित जीवन प्रवर्द्धन गर्न बहुआयामिक प्रशिक्षण दिएको छ । यस प्रशिक्षणबाट कर्मचारीको व्यक्तिगत एवं व्यावसायिक विकास हुने र कम्पनीका लागि समेत उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ । तालिमको नेतृत्व आर्ट अफ लिभिङ नेपालका कर्पोरेट कार्यक्रम निर्देशक तथा अन्तर्राष्ट्रिय कर्पोरेट प्रशिक्षक निभा एम प्रधानले गरेकी थिइन् ।

साथै, वरिष्ठ प्रशिक्षक अच्युत गौतम र सम्झना खरेलले पनि सहयोगी भूमिका निर्वाह गरेको कम्पनीको भनाइ छ । कार्यक्रममा सहभागीलाई रोग र तनावमुक्त गरी समग्र स्वास्थ्य र कल्याणलाई बढावा दिनुका साथै कर्मचारीमा उनीहरूको मानसिक अवस्था, कार्यसम्पादन, ऊर्जास्तर, निर्णय लिने क्षमता, समय व्यवस्थापनमा उल्लेखनीय सुधार हुने कम्पनीको विश्वास छ ।

● सिटिजन्स बैंक र ग्रान्ड नर्लिङ रिसोर्टबीच समझदारी

सिटिजन्स बैंक इन्टरनेसनल लिमिटेड र मूलपानी, काठमाडौंस्थित ग्रान्ड नर्लिङ होटेल रिसोर्टबीच छुटसम्बन्धी समझदारी भएको छ ।

समझदारीपछि बैंकका ग्राहकले रिसोर्टका सेवामा १० प्रतिशतसम्मको छुट पाउनेछन् । यस किसिमको सहकार्यबाट बैंकका ग्राहक लाभान्वित हुनुका साथै नगद कारोबारबाट डिजिटल कारोबारतर्फ उत्प्रेरित हुने विश्वास बैंकले लिएको छ । बैंकले डिजिटल बैंकिङ माध्यमको प्रयोगलाई बढाउन र ग्राहकलाई डिजिटल माध्यमबाट भुक्तानी गर्न प्रोत्साहन गर्न समय-समयमा ग्राहकमैत्री सुविधा सञ्चालनमा ल्याउँदै आएको छ ।

● युनाइटेड अजोडको हकप्रद पारित

युनाइटेड अजोड इन्स्योरेन्सको हकप्रद सेयर निष्कासनको प्रस्ताव पारित भएको छ । कम्पनीको बिहीबार बसेको विशेष साधारणसभाले चुक्ता पुँजी दुई अर्ब १० करोडको १५ प्रतिशतले हुन आउने १०० बराबर १५ कित्ता हकप्रदको प्रस्ताव पारित गरेको हो । हकप्रद निष्कासनपछि कम्पनीको कुल चुक्ता पुँजी दुई अर्ब ४१ करोड पुग्ने बताइएको छ । साथै, साधारणसभाले हकप्रद जारी गरेपश्चात् कम्पनीको चुक्ता पुँजी वृद्धि हुने हुँदा सोहीबमोजिम कम्पनीको प्रबन्धपत्र एवं नियमावलीमा संशोधन गर्ने विशेष प्रस्ताव पनि पारित भएको छ ।

कम्पनीले २९ जेठसम्म दुई लाख दुई हजार ६ सय १८ बिमालेख र दुई अर्ब ३६ करोड ७८ लाख ७७ हजार नौ सय ३९ रूपैयाँ बिमाशुल्क आर्जन गरेको छ । साथै, चालू आवको तेस्रो त्रैमाससम्म २७ करोड ८२ लाख २४ हजार दुई सय १५ रूपैयाँ खुद नाफा आर्जन गरेको जनाएको छ ।

● फर्निचर एक्स्पोमा आइएनआई सिनेमाको सहकार्य

दसौं संस्करणको फर्निचर तथा फर्निसिङ एक्स्पोको आधिकारिक सिनेमा पार्टनरमा आइएनआई सिनेमाले सहकार्य गर्ने भएको छ । हलका दर्शक तथा एक्स्पोका अवलोकनकर्तालाई सहुलियत दिने उद्देश्यका साथ बिहीबार दुई संस्थाबीच सहकार्य गर्ने सम्बन्धमा सम्झौता भएको हो । बिहीबार एक कार्यक्रमबीच आइएनआई सिनेमाका प्रबन्ध निर्देशक भीमसेन कँडेल र एक्स्पोको व्यवस्थापक इभेन्ट सोलुसन प्रालिका प्रबन्ध निर्देशक विजयसागर प्रधानले सम्झौतापत्रमा हस्ताक्षर गरेका हुन् ।

सम्झौताअनुसार आगामी २-५ असोजसम्म भृकुटीमण्डपमा आयोजना हुने दसौं संस्करणको फर्निचर एक्स्पोका अवलोकनकर्ताले दैनिक रूपमा गोलाप्रथाबाट आइएनआई सिनेमाको टिकट पाउनेछन् । प्रचारप्रसारका साथै सेवाग्राहीलाई चाडपर्वको समयमा सिनेमा हेर्दा सहुलियत होस् भन्नका लागि यस्तो सम्झौता गरिएको आइएनआई सिनेमाका सञ्चालक गृहेन्द्र मुनकर्मीले बताए । 'आत्मनिर्भरतामा एक कदम अगाडि' भन्ने नाराका साथ नेपाल फर्निचर तथा फर्निसिङ संघ (एनएफएफए)ले सो एक्स्पो आयोजना गर्दै छ ।

एक्स्पोका संयोजक सम्येकमान सिंहका अनुसार पहिलोपटक एक्स्पोस्थलमा फर्निचरजन्य उत्पादनको प्रत्यक्ष किनबेच गराउन फर्निचर तथा फर्निसिङको खुला बजार पनि सञ्चालन हुनेछ । २० वटा स्टलमा सञ्चालन हुने फर्निचर बजारमा आकर्षक छुट तथा अफरमा अवलोकनकर्ताले फर्निचर तथा फर्निसिङका सामान खरिद गर्न सक्नेछन् । एक्स्पोको स्टल बुकिङ गत महिनादेखि नै खुला भइसकेको छ ।

एक्स्पोमा मुख्यतया फर्निचर तथा फर्निसिङ सामग्री, उत्पादक, आयातकर्ता, वितरक, मेसिनरी तथा प्रविधि हस्तान्तरण, डिलर र व्यवसायीलाई केन्द्रित गरिने बताइएको छ । एक्स्पोले राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय ब्रान्डलाई साझा प्लेटफर्म प्रदान गरी उपभोक्तासम्म पुग्न सहज मार्ग निर्देशन गर्नेछ भने ग्राहकलाई एउटै प्लेटफर्ममा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय ब्रान्डका उत्पादन उपलब्ध गराउन भूमिका खेल्ने विश्वास आयोजकको छ ।

● एनआइसी एसिया लघुवित्तले आयमूलक तालिम दिने

एनआइसी एसिया लघुवित्तले आयमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने भएको छ । संस्थाले आर्थिक वर्ष ०८१/८२ देखि विशेष गरी न्यून आय भएका महिलालाई लक्षित गरी महिला सदस्यको आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिकका साथै उद्यमशीलताको विकास गरी आत्मनिर्भर बनाउने लक्ष्यका साथ योजना बनाई विभिन्न आयमूलक तालिम सञ्चालन गर्ने लक्ष्य लिएको हो । सीप, तालिम, उद्यमशीलताको विकास तथा महिला सदस्यको व्यक्तित्व विकास गर्ने यो तालिम सञ्चालन गर्न लागिएको हो । संस्थाको लक्ष्यअनुसार महिला सदस्यलाई देशका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रमा गई तालिम प्रदान गर्न अनुभवी तथा दक्ष प्रशिक्षक छनोट गरी रोस्टर निर्माण गर्ने कार्य भइरहेको संस्थाले जनाएको छ ।

साथै, इच्छुक व्यक्ति, संघ-संस्थाले यस एनआइसी एसिया लघुवित्तको कर्पोरेट कार्यालय बनेपा तथा सम्पूर्ण शाखा कार्यालयमा सम्पर्क गर्न संस्थाले आग्रह गरेको छ ।

● ११ महिनामा कैलाली भन्सारबाट सात अर्ब राजस्व संकलन

कैलाली भन्सार कार्यालय धनगढीले ११ महिनामा रू. सात अर्ब ३२ करोड १४ लाख राजस्व संकलन गरेको छ । भन्सार कार्यालयले चालू आव ०८०/८१ को साउनदेखि जेठ मसान्तसम्म उक्त राजस्व संकलन गरेको हो । कार्यालयले सो अवधिमा भन्सार महसुलतर्फ रू. दुई अर्ब ७७ करोड ५८ लाख, मूल्य अभिवृद्धि करतर्फ रू. दुई अर्ब ९५ करोड ५२ लाख, अन्तःशुल्कतर्फ रू. १८ करोड ९५ लाख र अन्यतर्फ रू. एक अर्ब ४० करोड आठ लाख राजस्व संकलन गरेको कार्यालयका सूचना अधिकारी पवित्रकुमार खड्काले जानकारी दिए ।

चालू आवमा भन्सार कार्यालयको रू. ११ अर्ब ५८ करोड २४ लाख राजस्व संकलनको वार्षिक लक्ष्य रहेकामा ११ महिनामा संकलन भएको राजस्व वार्षिक लक्ष्यको ६३.२१ प्रतिशत रहेको उनले जानकारी दिए । सूचना अधिकारी खड्काका अनुसार चालू आवको साउनमा रू. ४६ करोड ८२ लाख, भदौमा रू. ५१ करोड ९३ लाख, असोजमा रू. ६३ करोड १४ लाख, कात्तिकमा रू. ६१ करोड ४६ लाख, मंसिरमा रू. ७३ करोड ३४ लाख र पुसमा रू. ६८ करोड ९० लाख राजस्व संकलन भएको छ ।

त्यस्तै, माघमा रू. ६६ करोड ६७ लाख, फागुनमा रू. ६९ करोड एक लाख, चैतमा रू. ७२ करोड १३ लाख, वैशाखमा रू. ७५ करोड १७ लाख र जेठमा रू. ८३ करोड ५३ लाख राजस्व संकलन भएको उनले जानकारी दिए ।

'आयातमा वृद्धि हुन सकेको छैन, निर्यात नगन्य मात्रामा हुन्छ, पुँजीगत खर्च कम छ,' सूचना अधिकारी खड्काले भने, 'बढी राजस्व संकलन हुने वस्तुको आयातमा कमी छ, जसले गर्दा राजस्व संकलन लक्ष्यमा पुग्न सकिरहेको छैन, अब एक महिना मात्रै बाँकी छ, राजस्व संकलन लक्ष्यमा पुग्ने सम्भावना न्यून छ ।'

संविधान...

मुलुकको विकासका लागि बजेट आउनु पर्नेमा क्षेत्र विकासका लागि बजेट ल्याइयो ।

संघीयताको मुलुकभित्रै व्यापक विरोध भईरहेको बेला संघीय सरकारले ल्याएको बजेट हेर्दा मुलुकलाई संघीयता नै नचाहिने प्रष्ट रूपमै देखिएको छ । १/१ लाखका योजनाहरू समेत संघीय सरकारबाटै पूरा गर्नुपर्ने भएपछि प्रदेश सरकार र पालिकाको औचित्य माथि नै प्रश्न उठेको छ । सडक, नाला, स-साना सिचाई, गेट लगायतका लागि संघीय सरकारले काम गर्नुपर्ने भए प्रदेश सरकार र पालिकाहरूले के गर्ने ? प्रदेश सरकारहरूले समेत अर्बौंको बजेट ल्याएको छन् । स्थानीय तहमा गर्नुपर्ने विकास निर्माणका काम प्रदेश सरकार र पालिकाले गर्न सक्छन् भने संघीय सरकारले स-साना कार्यका लागि कनिका छरेझैँ बजेट छुट्याउनु भनेको काम गर्नु पर्दैन बजेट बाँडे खाउँ भन्नु बाहेक अन्य केही हुन सक्दैन ।

प्रधानमनत्री दाहालको बोली पटक पटक फेरिरहन्छ । उनी मौसम अनुसारको ट्युनिक फेर्न माहिर रहेका छन् । आफ्नै अध्यक्षतामा बसेको राष्ट्रिय योजना आयोगको बैठकमा र मन्त्रिपरिषद्को बैठकबाटै तीन करोड भन्दा मुनिको कुनै योजनामा संघीय सरकारले बजेट छुट्याउँदैन भन्ने निर्णय विपरित १/१ लाखका सयौँ योजनाहरू बजेटमा राख्न आफैँले आफूलाई नपत्याउनु र आफैँलाई ढाट्नु हो । मुलुकले ढटुवा प्रधानमन्त्री खोजेको छैन । जनतालाई ढाट्ने प्रधानमन्त्री नेपाली जनतालाई स्वीकार हुँदैन । त्यसैले उनले जनतासँग माफी मागेर १/१ लाखका सबै योजना, आयोजनामा छुट्याइएको रकम फिर्ता लिनुपर्दछ ।

बजेटमा मनपरी राखिएका धेरै साना आयोजनाहरू रहेका छन् । बजेट निर्माण गर्दा पहुँचका आधारमा बजेट छुट्याइएको छ । पहुँच भएका सांसदहरूको जिल्लामा ठुलो रकम विनियोजन गरिएको छ भने पहुँच नभएका सांसदहरूको जिल्लामा न्यून रकम छुट्याइएको छ । पहुँच भएका सांसदहरूको जिल्लामा ठुलो रकम विनियोजन गरिएको छ भने पहुँच नभएको सांसदहको जिल्लामा न्यून रकम छुट्याइएको छ । मन्त्रालय स्तरमा समेत भेदभावपूर्ण तवरले बजेट विनियोजन गरिएको छ ।

मन्त्रीहरूले आ-आफ्नो जिल्ला र आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रमा ठुलो रकम विनियोजन गरेको भन्दै राप्रपाका अध्यक्ष एवं सांसद राजेन्द्र लिङ्देनले त भौतिक योजना मन्त्रालयको बजेट विनियोजन पुस्तिका नै संसदको रोष्ट्रमबाटै च्यातेका थिए । यसरी मन्त्रीहरूले आ-आफ्नो जिल्ला र क्षेत्रलाई मात्र हेरेर बजेट विनियोजन गर्न नेपाली जनताको अपमान हो । मन्त्रीहरू नेपालका हुन् । उनीहरूले सिंगो मुलुकलाई हेर्नुपर्नेमा आफ्नो जिल्ला र क्षेत्रलाई मात्र हेरेको हुनाले अब संविधान संशोधन गरेर सांसद मन्त्री बन्न नपाउने व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ ।

सरकारबाटै...

कानुनी व्यवस्था हुँदाहुँदै नेपाली कांग्रेस निकट ट्याँकर चालक संघले ढुवानी रोकेर विरोधमा उत्रिएकोमा उनीहरूसँग सरकार झुक्दै ७ बुन्दे सहमति गर्नु सरकारले नै कानुन उल्लंघन गर्नु हो । कानुनलाई पूर्ण रूपमा पालना गराउने दायित्व सरकारको भएपनि सरकारले कानुनको पालना गराउन नसक्नु भनेको सरकारको असफलता र कमजोरी नै हो ।

अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा मूल्य बढ्दा र घट्दा त्यसै अनुरूप नेपालमा पनि मूल्य घट्ने र बढ्ने गरेको छ । स्वचालित प्रणाली अनुसार भारतीय आयल निगमले मूल्य घटाउने र बढाउने गर्ने गरेको र त्यही मूल्य अनुरूप नेपालमा मूल्य घट्ने र बढ्ने गरेको छ । कुनैपनि समस्या भएमा ढुवानीलाई प्रभाव नपार्ने गरी सम्वाद गर्न सकिने भएपनि नेपाल आयल निगमको नेतृत्वको असफलताको मारमा उपभोक्ता परेका छन् । नेतृत्वले सही समयमा समस्याको समाधान गर्न नसकेका हुनाले चर्को गर्मीमा उपभोक्ताहरू ६/७ घण्टासम्म लाइनमा उभिन बाध्य बनाइएका थिए । निजी पम्पहरूले पेट्रोलियम पदार्थ, पेट्रोल र डिजेल नबेचे पछि सरकारी पम्पहरूमा उपभोक्ताको लामो लाइन लागेको थियो ।

यसरी सरकारले बेलैमा निर्णय गर्न नसक्नु र उपभोक्ताले अनाहकमा सास्ती पाएपछि सहमति गरिनु उपयुक्त भएपनि बहाल रहेको कानुनी व्यवस्थाको उल्लंघन हुने गरी सम्झौता गरिनुले ट्यांकर चालक संघसँग सरकार झुकेको जस्तो देखिएको छ । निकै लामो समयदेखि नै चालक संघले आफ्नो माग सम्बन्धित निकायलाई बुझाएकोमा ती मागका बारेमा आयल निगम नेतृत्व मौन बसेको हुनाले उपभोक्ताहरूले अनावश्यक रूपमा दुःख कष्ट पाएका हुनाले निगमको नेतृत्व असक्षम रहेको प्रष्ट रूपमै देखिएको हुनाले त्यस्तो असक्षम नेतृत्वलाई तत्काल कानुनी कारबाही गरिनु आवश्यक रहेको छ ।

राजनीतिक...

मारबाडी ग्रुपको विशाल ग्रुप माताहतको बृहस्पति सनदलाई लिजमा दिँदा ठुलो मात्रामा आर्थिक हानी नोक्सानी गरेकी थिइन् । विशाल ग्रुप जो सत्तामा आएपनि चलखेल गरी आफ्नो स्वार्थ पूरा गर्ने मारवाडी समूहमा पर्दछ । बालमन्दिरकी पूर्व अध्यक्ष सिंह सहित २० जनालाई अनुसन्धानका लागि पक्राउ पुर्जी जारी गराएपनि नेपाल प्रहरी र सिआइबी अहिले चुपचाप रहेको छ ।

पूर्व अध्यक्ष समेतले सरकारी जग्गा लिजमा दिँदा ठुलो आर्थिक घोटला गरेको उजुरी अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोगमा परेको भएपनि अख्तियारले पूर्व अध्यक्ष सिंहसँग बयान सम्म लिन सकेको छैन । त्यसैले भनिन्छ सानालाई ऐन ठुलालाई चैन भनेर भन्ने चर्चा समेत चल्ने गरेको छ । भ्रष्टाचारमा जोसुकै संलग्न भएको भएपनि उनीहरूमाथि कानुनी कारबाही हुन नसकेको हुनाले नै भ्रष्टाचारीहरू मोटाउँदै गएका छन् भने उनीहरूको प्रभाव राजनीतिक दलहरूमा समेत भएकाले गर्दा दलहरूकै बचाउँमा भ्रष्टाचारीहरू पक्राउ पर्न सकेका छैनन् साना माछालाई पक्राउ गरेर केही लाख विगो भराउने भन्दा ठुला माछालाई पक्राउ गरेर अर्बौं विगो भराउन उपर्युक्त हुनेछ ।

संविधान संशोधन...

निर्वाचन गर्ने भन्ने विषयमा केही उल्लेख नगरिएको हुनाले राजनैतिक दलहरूले खेल्ने ठाउँ पाएका छन् । बरू त्यही धाराको उपधारा ९ मा प्रतिनिधिसभाको निर्वाचन तत्सम्बन्धी अन्य विषय कानुन बमोजिम हुने उल्लेख गरिएको छ ।

समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट १ सय १० छान्ने त भनियो तर कसरी भन्ने कुरा संघीय कानूनमा निर्भर रहने भएकाले समानुपातिक व्यवस्थामा समस्या भएकाले गर्दा अब संविधान नै संशोधन गर्नुको अर्को विकल्प देखिँदैन । त्यसैले अब सबै राजनीतिक दलहरूले सहमति गरेर अर्को निर्वाचन पूर्व नै निर्वाचन प्रणाली सुधारका साथै संघ, प्रदेशका मन्त्री, मन्त्रालय संख्यामा कटौती गर्ने गरी निर्वाचन प्रणाली नै परिवर्तनका लागि संविधान संशोधन गर्नु अहिलेको पहिलो आवश्यकता हो ।

अहिलेकै निर्वाचन प्रणालीमा कुनै एक दलले बहुमत ल्याउन नसक्ने भएकाले गर्दा गठबन्धनको सरकार निर्माण गर्नुपर्ने भएकाले गर्दा सरकार पटक पटक परिवर्तन भइरहने र गठबन्धनमा रहेका दलहरूलाई भाग पुऱ्याउनका लागि मन्त्रालय र मन्त्रीको संख्या बढाउनुपर्ने भएकाले अब संविधान संशोधन गरेर प्रदेश मन्त्रालयको संख्या एकिन र मन्त्रीको संख्या समेत किटान गर्ने गरी संविधान संशोधन गर्नु नै उपर्युक्त हुन्छ ।

चुरे क्षेत्रको...

काठमाडौ आइपुगेको र सरकारले उनीहरूलाई भेट गर्न समेत अस्वीकार गरेको अवस्थामा प्रधानमन्त्री दाहालले मिर्चैयामा पुगेर भाषणबाजी गर्नुको कुनै अर्थ छैन । माइतीघर मण्डलामा धर्नामा बसेका व्यक्तिहरूको माग पनि प्रधानमन्त्री दाहालले उद्घोष गरेकै विषय थियो । तर, जहिलेसुकै ढाट्न खप्पीस रहेका प्रधानमन्त्री दाहालले धर्नामा बसेका व्यक्तिहरूको मागलाई सम्बोधन गर्न त परै जाओस् उनीहरूलाई भेटसम्म नदिएर चुरे क्षेत्रका बारेमा असम्वेदनशिल व्यवहार देखाएका छन् ।

चुरे अभियन्ता सुनिल यादवले मिर्चैयामा प्रधानमन्त्री दाहालले गरेको सम्वोधनले आफूहरू झनै रूष्ट बनेको बताउँदै आखिरी आफुहरू पनि लामो समयदेखि यहि कुरा बताउँदै सिंहदरबार गेटमा पुग्यौँ तर सुनुवाई भएन । विभिन्न निकायमा यहि विषयमा ज्ञापनपत्र बुझाए पनि सम्बोधन नभएकोले गर्दा दाहाल सरकार चुरे संरक्षण क्षेत्रको लागि सम्वेदनशिल नदेखिएको प्रष्ट भएको अभियन्ता यादवले बताएका छन् । मधेश सरकारसँग २ पटक र संघीय सरकारसँग १ पटक सहमति भएको भएपनि कार्यान्वयन नभएकाले अहिले आफूहरू सहमतिको कार्यान्वयनका लागि काठमाडौमा आएर धर्नामा बसेका बताएका छन् । यादव सहितको टोली प्रत्येक दिन विहान १० बजेदेखि बेलुका ५ बजेसम्म माइतीघर मण्डलामा धर्नामा बस्छ । उनीहरूले चिउरा, दालमोटको सहारामा काठमाडौको गर्मी धुँवाधुलो गर्मी र प्रदुषण सहँदै दिनभर धर्नामा बसिरहेका छन् । उनीहरूले चुरेमा दोहन रोक्नुपर्ने, चुरे संरक्षण ऐन कानुन बनाउनुपर्ने, स्थानीय खोलाहरूको अवैध उत्खनन् रोक्नुपर्ने आवाज उठाउँदै २०७६ पुस २२ मा हत्या गरिएका धनुषा श्रीपुरका ओमप्रकाश महतो, 'दिलिप'लाई सहिद घोषणा गर्नुपर्ने सहितका १२ बुँदे माग सरकारसँग राखेका भएपनि सरकार भने रमिते बन्दै गएको छ ।

बेलायतबाट लगानी ल्याउन अध्यक्ष ढकालको आग्रह

काठमाडौं । नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका अध्यक्ष चन्द्र ढकालले बेलायती लगानी भित्र्याउन राजदूत रोब फेनसँग आग्रह गरेका छन् । शुक्रबार भएको भेटमा ढकालले दुई देशबीचको व्यापार र लगानीलाई प्रवर्द्धन गर्न आग्रह गरे । नेपालमा वैदेशिक लगानी आएमा निजी क्षेत्रले थप योगदान दिन सक्ने ढकालले बताए । निजी क्षेत्रले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा ८१ प्रतिशत र रोजगारीमा ८७ प्रतिशत योगदान पुऱ्याएको बारे उनले राजदूतलाई जानकारी गराए । उनले मुलुकमा व्यवसाय गर्न सहज वातावरण भएको र लगानी प्रक्रियालाई सहज बनाउन आठवटा लगानी ऐन परिमार्जन गरेको राजदूत फेनलाई जानकारी गराए ।

दोषी ठहर...

भने । सङ्घीय संसदमा नीति तथा कार्यक्रममा प्रर्याप्त छलफल भएर बजेट निर्माण हुने अपेक्षा गरिए पनि संसदको कार्यवाही नियमित हुन नसक्दा नीति तथा कार्यक्रम र बजेट तर्जमा प्रक्रियामा अपेक्षा गरेबमोजिम रूपान्तरण हुन नसके बताउँदै उनले नीति तथा कार्यक्रमका विषय सम्बन्धित सबै पक्षसँग गहन छलफल गरी बजेटमा तादाम्यता कायम गरेको बताए ।

प्रधानमन्त्रीले संघीयता र गणतन्त्रको रक्षा एवं संविधानले निर्दिष्ट गरेका मार्गचित्र बमोजिम सबै भौगोलिक क्षेत्र, वर्ग र समुदायको समानुपातिक, सन्तुलित र समन्यायिक विकास, सुशासन एवं समृद्धिलाई मुख्य आधार लिएर बजेट तर्जमा गरिएको विषय बजेटका प्राथमिकता तथा क्षेत्रगत विनियोजनबाट प्रष्ट हुने जानकारी दिएका छन् ।

नैतिकता...

सुन र हिराजस्तै हुन् ।

एउटा पाइलटको सन्तुलन बिग्रिएको खण्डमा ठुलो दुर्घटना हुन सक्छ । हजारौं यात्रुले अनाहकमा ज्यान गुमाउन सक्छ भने एउटा अनैतिक राजनीतिज्ञले देश नै बर्बादिको बाटोमा पुऱ्याउन सक्छ । त्यही कारणले गर्दा असल र इमान्दार नैतिकवान् राजनीति हुनु पर्दछ भनिएको हुनुपर्दछ, भनिएको हो । विचार र सिद्धान्त नभएको लहडवाला राजनीतज्ञिले देश समाज नै ध्वस्त पार्ने भएकाले गर्दा नैतिकवान् राजनीतिज्ञको खोजी भएको हुनुपर्दछ ।

पछिल्लो समयमा नेपालमा नैतिकवान् राजनीतिज्ञ भेट्न मुस्किल पर्दै गएको छ । सत्तालाई सबै थोक ठान्ने प्रवृत्तिले गर्दा जनतामा राजनीतिज्ञहरूप्रति विश्वास घट्दै गएको छ । पछिल्लो समयमा पुष्पकमल दाहाल नेतृत्वको सरकारले जनताको सेवा सुविधालाई भन्दा व्यक्तिगत र पार्टीगत स्वार्थलाई हेरेर अघि बढेको हुनाले जनतामा आक्रोश बढ्दै गएको छ । दाहालले सत्तालाई सबै थोक नमानेको भए किन २/३ महिनामा गठबन्धन तोड्दै अर्को गठबन्धन बनाउँदै हिँडेका छन् । आफ्नो व्यक्तिगत र पार्टीगत स्वार्थलाई अघि राखेर उनी अघि बढेका हुनाले उनी खरानीको डल्लो जस्तो भएका छन् ।

हदभन्दा...

थियो । सो अध्यादेश प्रतिस्थापना गर्न सरकारले संसदमा विधेयक दर्ता गराएको भएपनि प्रमुख प्रतिपक्षी सहितको विपक्षका सांसदहरूले भने बेखबर रहेका छन् ।

गिरीबन्धु टी स्टेटको जग्गा सट्टापट्टा गर्न केपी ओली नेतृत्वको सरकारले गरेको निर्णय र त्यसलाई खारेज गर्ने सर्बोच्च अदालतको फैसला माथि नै सांसदहरू आरोप प्रत्यारोपमा उत्रिएका बेला दाहाल सरकारले समेत जग्गा सट्टापट्टा मात्र होइन विक्रि नै गर्न दिने गरी विधेयक संसदमा दर्ता गरेको छ । दाहाल सरकारले ससदमा पेश गरेको विधेयकमा हदभन्दा माथिको जग्गा विक्रि नै गर्न छुट दिने गरी अध्यादेशबाट कानुन संशोधन गरि सकेको छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय लगानीलाई आकर्षित गर्न भन्दै सरकारले बैशाख १७ र १८ गते आयोजना गरेको लगानी सम्मेलनको अघिल्लो दिन बैशाख १६ गते हतार हतारमा केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गरी अध्यादेश ल्याइएको थियो । लगानी बोर्डका अनुसार सो सम्मेलनमा जम्मा साढे ६ अर्बका तीन परियोजना र सात विविध सहकार्य सम्बन्धी सम्झौता भएका थिए । ५५ देशका ८ सय भन्दा बढी विदेशी र दुई हजार ५ सय भन्दा बढी आमन्त्रित रहेको सम्मेलन सफल बनाउन भनेर ल्याइएको अध्यादेशले भने दशौं अर्बको जग्गा तल माथि पार्न सक्ने बाटो खुलेको थियो । यसरी सट्टापट्टा गर्न नदिने तर विक्रि गर्न दिने गरी बाटो खुल्नुको रहस्य के ?

बालबालिकाप्रति अभिभावकको भूमिका

- बालबालिकालाई निडर, सिपालु, सक्षम,योग्य र आत्मनिर्भर हुन प्रोत्साहन गरौं,
- बालबालिकाका लागि सुरक्षित एवं तनावरहित वातावरण श्रृजना गरौं,
- उनीहरूलाई गाली गर्ने, डर देखाउने, अरुसँग तुलना गर्ने र कमजोर बनाउने कार्य नगरौं,
- बालबालिकाको आत्मविश्वास र सृजनशील क्षमता बढाऔं,
- उनीहरूलाई खोज्ने र सिक्ने अवसर प्रदान गरौं,
- बालबालिकालाई अभिभावकसँग सुरक्षित रहेको अनुभुति गराऔं।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

डेंगीबाट कसरी बच्ने ?

बिहान, दिउँसो तथा साँझको समयमा लामखुट्टेको टोकाईबाट डेंगी लाग्न सक्दछ ।

- लामखुट्टेबाट बच्न पूरै शरिर ढाक्ने लुगा लगाऔं ।
- घर, कार्यस्थल र सार्वजनिक स्थानमा पानी जम्न नदिऔं।
- पानी राखेको भाँडालाई छोपेर राखौं।
- लामखुट्टे भगाउने उपाय अबलम्बन गरौं
- लामखुट्टेको टोकाईबाट बच्ने मलम लगाऔं।
- घरभित्र लामखुट्टे छिर्न नसक्ने गरी झ्याल-ढोकामा जाली लगाऔं ।
- सुत्ने बेलामा झुल लगाएर सुतौं ।
- कुना-काप्चामा किटनाशक औषधि छर्कने गरौं।
- कम्तीमा हप्ताको एक पटक एयर कुलर, पानी ट्यांकी, फूलदानी, गमलामा राखिएका प्लेटहरु राम्ररी सफा गरौं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

सम्पादक/प्रकाशक : देवेन्द्र चुडाल • कार्यालय : बुद्धनगर, काठमाडौं • फोन : ४७९०२९५, मो. : ९८४१२५४८८५ • इमेल : devendrachudal@gmail.com • मुद्रण : सुनगाभा प्रिन्टिङ प्रेस, बागबजार